

Leto I.

1924/1925

Štev. 2-3-4.

Izdaja konzorcij »MLADINE« v Ljubljani. — Tiska tiskarna »Merkure« v Ljubljani.

Urejuje: Stanko Tomšič.

Odgovorni urednik: Andrej Šifrar.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Školja ulica 8, pritličje.

Rokopisi se ne vračajo. Naročnina, reklamacije itd. naj se pošiljajo samo upravi.

Naročnina znaša za Jugoslavijo celoletno 20 Din. V podrobni razprodaji stane

2.—4. številka 4 dinarje.

MLADINA izhaja tekom šolskega leta po enkrat na mesec.

Poština plačana v gotovini.

Vsebina 2.—4. številke:

Š. T. Š.: Nova pota. Stran 17. — Miloš Štibler: Dijak in politika. Stran 19. — Stanko Tomšič: Štipendije. Stran 21. — Univ. prof. dr. M. Dolenc: Slušateljstvo desetih semestrov ljubljanske univerze. Stran 23. — A. Š.: Zemlja in mir. (Dalje.) Stran 28. — Univ. prof. dr. Frane Veber: Sokrat. (Dalje.) Stran 30. — Lukian — A. Dokler: Petelin ali Mikilove sanje. (Konec.) Stran 40. — Odlomki. Stran 44. — Prosveta. Stran 49. — Šala in zabava. Stran 51. — Šah. Stran 52.

V založbi

Kmetijske tiskovne zadruga

==== v Ljubljani ====

Janez Trdinova ulica 8

so pravkar izšle sledeče knjige in brošure:

Dr. M. Hodža; AGRARIZEM IN SLOVANSTVO.

Ciril Jeglič: OBRAZI.

Franc Tovornik: STARA PRAVDA NEKDAJ.

Cvetko Golar: VDOVA ROŠLINKA.

V isti založbi se je ustanovila s tekočim letom

Kmetijska Matica,

ki bo letno izdajala 3—4 knjige (koledar, leposlovno, kmetijsko-strokovno) za ceno Din 30.—.

Pristopajte kot člani!

Kupujte!

Š. T. Š.

Nova pota.

Ptica jutranja poje.

Odkod ima vest o jutru, predno jutro
napoči in ko zmaj noč drži nebo
v svojih mrzlih, črnih plenicah?

(Rabindranat Tagore.)

redvojne razmere, v katerih je živel naš narod, so se z izidom svetovne vojne popolnoma spremenile. Dočim je prej pangermanstvo hotelo uničiti slovanstvo, da si na ta način pribori svetovno nadvlado, je po svetovni vojni njegova narodnoekspanzivna sila vsaj za nekaj časa zlomljena. Zato je morala naša mladina pred vojno budno stati na braniku narodnosti in vsega narodnega življenja, morala je buditi narodno zavest in gojiti in krepiti misel na boljše bodočnost Slovanstva, ki naj se doseže s skupnim odporom vseh slovanskih narodov, s slovansko vzajemnostjo. Glavna naloga naše mladine pred svetovno vojno je zato bila v narodnoobrambnem delu, ki ga je, to moramo z zadovoljstvom priznati, tedanja mladina z nekaterimi izjemami tudi v polni meri vršila. Ko pa je izid svetovne vojne zaustavil germanstvu Drang nach Osten, je narodnoobrambna naloga naše mladine, v kolikor se ne nanaša na podjarmljeni del našega naroda, prenehala in mladina je bila hipoma postavljena v popolnoma nove razmere. Zgodilo se je, česar se je bilo najbolj bati. Ta skok je bil za našo mladino prehiter, našel jo je nepripravljeno, zato je postala popolnoma disorijentirana. Del mladine se je oklenil starih gesel, ki pa nikakor ne odgovarjajo zahtevam današnjega časa, drugi del se je vrgel brez pomisleka v najhujši ekstrem v znak protesta proti onim, ki povzročajo nezadovoljstva v širokih masah delovnega ljudstva, a velika večina je postala za vse indiferentna. Pri vseh pa opazamo isto, namreč pomanjkanje pozitivnega dela.

Da razumemo našo današnjo omladino, moramo poznati razmere, v katerih živi. Svetovna vojna je brezdvomno povzročila nešteto gorja, je uničila ves napor in vse delo več generacij. Poleg tega je zapustila še veliko drugega latentnega gorja, ki je mogoče še hujše od prvega. Vsem je bilo jasno, da se mora to gorje popraviti. Nastalo je samo vprašanje, kako se bo to breme porazdelilo med ljudstvo. Kakor

vidimo danes, so se naložila vsa ta bremena na rame ravno tistih, na katerih je že slonelo vse gorje med svetovno vojno, gorje grehov brezmejnega gospodarskega izkoriščanja sočloveka. S tem se je že obstoječe nasprotje med izkoriščevalci na eni strani in izkoriščanimi na drugi strani še povečalo in njihovo medsebojno razmerje do skrajnosti poostrilo. Pri prvih vidimo zgolj strast po materijelnih dobrinah, pri njih eksistira zgolj materijelni »jaz«, nedostopen vsakemu plemenitejšemu nagnjenju, pri drugih neizprosni boj za obstanek, ki ubija vsak svobodnejši polet in rodi žilav odpor proti rastočemu nasilju. Tako vlada materijalizem tu in tam.

V takem miljeju se vzdaja naša mladina. Dasi je ponovno dokumentirano dejstvo, da je baš mladina ona, ki jo vedno najdemo v prvi vrsti borcev za prava zatiranih, za načelo enakosti vseh ljudi, vendar moramo ugotoviti, kar smo že zgoraj storili, da je vsa naša današnja mladina z malenkostnimi izjemami brez pozitivnega delovanja in večinoma indiferentna. Vzroka temu ni morda iskati v trditvi, da je sedanja mladina bistveno različna od predvojne, temveč v dejstvu, da so vladajoči povzročitelji današnjih razmer izrabili njen slab gmotni položaj in jo spravili v svojo popolno odvisnost. Ona vidi veliko ponižanje človeka, prisiljenega boriti se edinole za utešenje svojih telesnih potreb, ona vidi, kako pada s tem človeštvo na stopnjo navadne živali, čuti morda zato v sebi celo nekoliko sramu, a si ne upa zoperstaviti se temu propadanju, ker bi s tem padla v nemilost pri svojih tiranskih »dobrotnikih«. Zaveda se, da mora priti čimprej do odločilne borbe med tema ekstremoma, želi si te borbe, ker trpi ona sama najbolj pod materijalizmom posameznikov, a primorana je, da ostaja še nadalje indiferentna, nevtralna.

Tu moramo iskati kal bolezní naše dobe. Tu se nam nalaga sveta dolžnost, da zastavimo vse svoje mlade sile in se borimo za dostojanstvenost človeka, za takozvano človečanstvo. Naš cilj mora biti: dvigniti človeka iz blata, v katerega se pogreza in vzbuditi v njem zopet ono plemenito, kar ga dela vzvišenega nad ostalim stvarstvom. Zato mora mladina stopiti v boj za kulturni in socijalni preporod našega človeka in ga usposobiti, da se kot tak razvije in uveljavi.

V naši novi državi je kmetski živelj v ogromni večini. Tega dejstva ne sme mladina nikdar prezreti, če hoče gori navedeno nalogo izvršiti. Zavedati se mora, da je naš kmetski narod v svojem jedru zdrav in da hrani v sebi neizčrpljiva bogastva naše narodne duše. Treba je samo vrniti se nazaj k njemu in zajemati iz njegovega neusahljivega vira novih moči in novih idej. Iz tega vira so zajemali svojo borbena moč tudi naši predniki in samo temu viru se moramo zahvaliti, da nas ni zbrisala zgodovina s površja zemlje. Vrnimo se torej k svojim očetom-oratarjem, vrnimo se v naročje matere-zemlje, črpajmo iz nje življenje in — vredni bomo svojega človeškega dostojanstva in dorasli borbi, ki nas čaka. Ne v velikih mestih, ne v razkošnih palačah, temveč doma, v naših bornih in vendar nepri-merno bogatejših kmetskih kočah čaka nas neobdelano polje: tje pojdemo in budimo naš kmetski narod k stanovski zavesti, dvigajmo v njem k življenju našo narodno filozofijo, boljšajmo s tem njegovo

kulturno in socialno stanje, družimo ga k skupnemu združnemu delu — in naša krasna slovanska zemlja, ki nam bo dajala v tem boju potrebno moč in vztrajnost, bo nam dala tudi obilno plačilo!

Vam vsem, ki se boste poprijeli tega vzvišenega dela, bo »Mladina« zvesta tovarišica, vam bo — ptica jutranja, glasilka jutra, glasilka našega novega pokreta!

Miloš Štibler:

Dijak in politika.¹

Že od nekdaj so politične stranke delovale na to, da dobe med mladino, posebno pa še med srednješolci in visokošolci čim največ privrženecv. Tudi pri Slovencih smo to stremljenje opazovali že pred svetovno vojno, medtem ko je po vojni, v Jugoslaviji, doseglo vrhunec: Svoboda političnega udejstvovanja je v Jugoslaviji največja in je tudi to dejstvo pospeševalo akcije političnih strank za pridobivanje privrženecv med mladino.

Stremljenje političnih strank po pridobivanju novih somišljenikov je povsem naravno, in zato razumljivo. Ne samo idejna moč igra pri stranki važno vlogo, nego tudi njena številčna moč je merodajna, posebno pri raznih volitvah. Kaj pomaga najlepši program, ako ni volilcev zanj? Pridobivanje somišljenikov je vsled tega potrebno vsaki stranki, ako hoče živeti. S strankinega stališča je tako delo le odobravit; vprašanje pa je, ali je tudi za mladino — ozirati se hočem v naslednjih vrsticah samo na dijaka — koristno, da se veže na gotovo politično stranko in ji slepo sledi.

Poglejmo najpoprej, kako se med dijaštvom vrši politična propaganda. Dijak, ki ni dovteten za vse lepo in dobro, je izjema. Pripoveduj mu o raznih nedostatkih socialnega (družabnega) življenja in ga opozarjaj n. pr. na človekoljubje ter mu razlagaj, kako bi bilo mogoče življenje urediti vse lepše, vse pravičnejše, ako bi ljudje bili boljši, pa ga boš takoj pridobil zase. Isto dosežeš, če mu govoriš o vzornem domoljubju ter obenem kažeš na tozadevne nedostatke praktičnega življenja; ali če mu govoriš o popolnejši gospodarski delavnosti, o nesebičnosti itd. ter vedno obenem kažeš na odnosne nedostatke sodobnega življenja. Vse to na mlado, za dobro vneto in razvijajočo se dušo vpliva, da je takoj voljna slediti Tvoji lepi besedi in Tebi, ki si lepo govoril. Agitatorji političnih strank to dobro vedo. Vsaka stranka ima bolj ali manj lep program — in agitator, ki hoče pridobiti za svoj strankarski program dijaka, mu bo iz tega programa predočeval vse najlepše točke ter bo s tako metodo vedno imel uspeha, ako je količkaj spreten.

¹ Ker je vprašanje važno, prosimo naše šolnike in vzgojitelje, da tudi oni izpregovore o tej zadevi. Na ta način bi po našem mnenju koristili šoli in dijaštvu, ki bo gotovo bolj sprejemljivo za nasvete v mirnem, recimo tovariškem tonu, nego za čiste nauke ali morda celo grožnje v »uradni« obliki. (Opomba uredništva.)

Razen take več ali manj programatične idejne propagande pa se politične stranke prečesto poslužujejo nekega drugega mnogo manj hvalevrednega sredstva in sicer: Prečesto izkoriščajo v svoje svrhe dijakovo srca ašivo! Ustanavljajo se dijaške kuhinje, skrbi se dijakom za hrano, stanovanje, obleko in knjige, toda vedno z več ali manj očitnim namenom, da bi se s takimi podporami dijaka obenem navezalo na gotovo politično stranko. Ne trdim, da ta namen zasledujejo vse dijaštvu namenjene podporne akcije, trdim pa, da je takih slučajev mnogo. Zato jih je treba tudi upoštevati, ko razpravljamo o razmerju dijaka do politike in političnih strank.

Dolžnost dijaka je, da se uči spoznavati vse pojave življenja, posebno tudi političnega življenja. Nekoč bo sam poklican, da v političnih vprašanjih odloča ali pa vsaj daje nasvete širokim krogom ljudstva, ki ima manj šolske izobrazbe, kakor človek s srednjo in visoko šolo. Moral bo torej nekoč biti ljudstvu tudi političen učitelj in voditelj, zato se mora za svojo nalogo pripravljati. V to svrhu je potrebno, da se seznanja z vsemi važnimi vprašanji politike in javnega življenja. Ali pa je potrebno, da se v tako svrhu mlad človek takoj zapiše z dušo in telesom gotovi politični stranki? Mislim, da ni niti potrebno, a še manj koristno.

Tvoja dolžnost je spoznavati resnico. Malokje pa je resnica tako zavita v meglo, kakor je v politiki. To v prvi vrsti radi tega, ker v malokateri panogi življenja soodločuje toliko činiteljev, kolikor ravno v politiki. Če hočeš torej tukaj prav spoznati resnico, se moraš pred vsem dobro seznaniti z vsemi činitelji, ki v politiki soodločujejo. In koliko je teh činiteljev? Nebroj! Da jih naštejemo samo nekoliko: Gospodarstvo, verstvo, nardnost, zgodovina, filozofija, ustroj človeške družbe gotovega naroda, šolstvo, ureditev države, oblika vladavine, kmetijstvo, trgovina, rokodelstvo, industrija, socializem, zadrružništvo, meddržavni in mednarodni odnošaji, vojska itd., itd. Res, nebroy je stvari, ki jih je treba poznati, predno moreš imeti lastno sodbo v poedinih političnih vprašanjih. Iz tega takoj sledi za dijaka temeljni nauk: Spoznavaj pred vsem te činitelje političnega življenja. Spoznavaj in spoznaj jih tako, da boš za pojedine stvari končno imel lastno sodbo. Ko si prišel tako daleč, potem še laže smeš razmišljati, kateri politični stranki se boš priključil. Ne pa, da se odločiš že radi lepe agitatorjeve besede ali morda celo radi podpore, ki si jo prejel!

Narava se stalno spreminja, spreminja se tudi človek telesno in duševno. Slednje, duševno spreminjanje, vrši se tem hitreje, čim bolj se človek trudi spoznavati stvari, spoznavati življenje in iskati resnico. To duševno spreminjanje in spopolnjevanje je za napredek človeštva neobhodno potrebno, vendar ga človek zadržuje in ovira, ako se prehitro ustavi pri neki stvari kot gotovi in že spoznani resnici, namesto da prav vsako stvar posmatra kritično in skuša iti še globokeje, nego so šli ljudje pred njim. Vse se spreminja, tako tudi temelji in cilji kakoršnekoli politike. Zato se ne veži v svoji nežni zgodnji mladosti na misli in želje drugih, nego obdrži si svobodo mišljenja in spoznavanja, kajti sam boš pozneje odgovarjal za svoja dejanja in nehanja, a ne oni, ki Te skušajo že sedaj vpreči v svoj voziček.

S tem v zvezi še eno: Ker se vse življenje stalno spreminja, zato se tudi nikdar ne smeš sramovati novega spoznanja, do katerega si na pod-

lagi proučavanja prišel, pa če bi tudi bilo protivno onemu, kar si trdil doslej. To je važno za vsako udejstvovanje, ne samo n. pr. za znanstveno, nego tudi za politično. Iz tega sledi, da te proučevanje stvari more, sme in končno tudi mora oddvojiti od nekdanjih prijateljev, ako trde in zasledujejo nekaj drugega, nego je Tebi dovoljeno zasledovati z ozirom na tvoje spoznanje. Z drugimi besedami: V političnem mišljenju je istotako potrebno obdržati si popolno svobodo spoznavanja in akcije. Glavno je, da temelji tozadevno delo na etiki, morali ali po domače povedano: na poštenju.

Ugovarjal bo morda kdo, da za srednješolce taki nauki vobče niso potrebni z ozirom na odredbo, ki jim vsako politično udejstvovanje zabranjuje. Res, tak predpis obstoji. Toda obstoji tudi dejstvo, da se srednješolci že v zgodnji dobi živo zanimajo za politična vprašanja in za politične stranke. Ni nič nenavadnega, da se že kak tretješolec odločno priznava za pristaša te ali one politične misli ali skupine. Vzpričo takega dejstva ne velja molčati, nego treba mladim ljudem stvar pravilno pojasniti; tako pojasniti, kakor bo zanje najbolj koristno. — Zanje in za stvar samo! — To je bil cilj prednjih besed. Ali sem ta cilj dosegel in v koliko, o tem sediti ni moja stvar.

Stanko Tomšič:

Štipendije.

Štipeidije! — Dokaj kočljivo in celo nehvaležno polje za onega, ki ga hoče v današnjih neurejenih razmerah, katere se pa urejujejo in zopet urejujejo, a so vedno bolj oddaljene od urejenih razmer, s kolikor mogoče objektivnega stališča preorati. Zato tudi ni nikako čudo, če se človek »premisli«, predno izreče v tem vprašanju svojo odkrito sodbo. In vendar je vprašanje štipendij danes brezdvomno tako zelo važno, da se mu nikakor ne smemo izogniti. Saj ne zavisi od štipendij samo omogočenje nadaljevanja študijev revnim, a pridnim in talentiranim dijakom, kar je sicer glavni namen štipendij, temveč ima podeljevanje štipendij — zlasti tako, kakoršnega imamo do danes pri nas — tudi svoj moralni vpliv na vzgojo naše mladine. S tem pa niso prizadeti samo dijaki - prosilci, ampak tudi indirektno naš celokupni narod, kateremu nikakor ne more biti vseeno, ali se njegovim najboljšim sinovom omogoči ali onemogoči študij ter s tem uporabi njihove najboljše moči v korist naroda ali ne, nadalje mu tudi ne more biti vseeno, ali je njegova inteligenca poštena, značajna ali korumpirana, brez časti in brez samozavesti. Zato ni vprašanje štipendij zadeva, ki jo lahko rešuje kak posameznik, pa tudi ne politične stranke, katerih cilj je in za enkrat tudi ostane: utrjevanje svojih pozicij.

Če si ogledamo samo v glavnih obrisih podeljevanje štipendij našim visokošolcem v zadnjem času, moramo soglasno ugotoviti, da je

bilo to podeljevanje vse prej, kakor pravilno. Pri njem se ni oziralo toliko na prosilčevo gmotno stanje in njegovo pridnost, kolikor na njegovo politično pripadnost. Omejim se na par slučajeve ljubljanske univerze:

Prosilec - tehnik je brez očeta. Po presojanju njegovih profesorjev zasluži glede učnega uspeha prvo mesto na svojem zavodu. V politične boje se sploh ne spušča, ker živi edinole svojemu študiju. Po mnenju nepristranskega sodnika se mora ta prosilec kot prvi upoštevati pri podeljevanju štipendij. Fakultetni svet in uprava univerze, ki dijaka poznata in sta menda tudi edino kompetentna v tem vprašanju odločati, sta prošnjo priporočala. Vendar — prošnja se zavrne! — Drugi slučaj: Akademik, ki v potrebi štipendije daleč zaostaja za prvim, ne vloži svoje prošnje pri upravi univerze, kakor je predpisano, temveč direktno na g. ministra prosvete. Zato mu seveda uprava univerze ne more prošnje niti pregledati niti predlagati v ugodno ali neugodno rešitev, niti ni uprava univerze o prošnji informirana, dokler ne pride prošnja — ugodno rešena. — Dasi nam je znano, da prvi ni član »gotovega« akademskega društva in da ima drugi »gotove sorodnike«, se ne spuščamo v podrobno — osebno in strankarsko — debato, temveč samo v principu konstatiramo, da tako podeljevanje štipendij ni na mestu.

Dalje je za nas popolna noviteta, da je za podeljevanje štipendij potrebna ureditev prosilcev po pripadnosti — akademskim društvom! Smatrali bi to za brezpomembno kaprico dotične oblasti, če ne bi jasno dokazal rezultat podeljenih štipendij, da je v resnici igrala ta »pripadnost« pri podeljevanju glavno vlogo. — Ravnotako moramo odločno odklanjati uvedbo podeljevanja štipendij, pri katerem ima odločilno besedo potom političnega tajništva akademsko društvo, ki je odločen pristaš in eksponent vladajoče politične stranke, na ta način, da dobi vložene prošnje za štipendije — v izjavo!

Kaj je posledica takega podeljevanja štipendij? Imamo v glavnem dve posledici: Prva je ta, da v resnici potrebni in zaslužni dijaki ne dobijo štipendije, ker ne pripadajo k nobeni politični stranki (med temi so često najpridnejši) ali pa pripadajo k politični stranki, ki slučajno ni na vladnem krmilu. Druga posledica je z moralnega stališča še važnejša: Dijaštvo, željno nadaljevanja študijev, a ovirano v tem po svojem slabem gmotnem stanju, je **primorano** prodati svoje prepričanje in pripadnost vladajoči politični stranki, da si na ta način zagotovi državno podporo in z njo vred nadaljevanje svojih študijev. Da vpliva to na vzgojo značaja uničujoče, ni treba povdarjati. — Kaj nam pomagajo vsi zakoni za pobijanje korupcije v državni upravi, če država sama skrbi, da se njen inteligenčni podmladek vzgoji v prave korupcijoniste? Ali hočete morda s takim uradništvom konsolidirati neurejene razmere? Ali varujete avtonomijo naših vseučilišč, ko prezirate predloge univerzitetnih uprav in upoštevate izjave svojih političnih eksponentov — akademskih društev? Ali vzgajate s tem našo mladino morda v značajne državljane, ki spoštujejo avtoriteto, čuvajo disciplino in ne poznajo ovaduštva? Ali se zavedate, kam vodi naš narod tako postopanje?

Iz te razpredelnice vidimo:

1. Število celokupnega slušateljstva je od prvega početka leto za letom raslo. Če primerjamo letni semester 1920, ko je šele pričela delovati univerza z vsemi petimi fakultetami, in pa zimski semester 1924/25 (deseti), vidimo, da je število celokupnega slušateljstva narastlo za 77%. Vzrok tega porastka je v prvi vrsti pač ta, da je sedaj že mnogo slušateljev, ki študirajo od prvega semestra počeni ves čas na ljubljanski univerzi, dočim je v letih 1920, 1921 in 1922 mnogo slovenskih dijakov obiskovalo še druge univerze, bodisi v naši državi, bodisi v tujini, kjer so bili pač pred ustanovitvijo univerze v Ljubljani svoje študije započeli. Ali stalni porast ni povzročen samo od tega momenta. Kdor je motril pazljivo kretanje naših mladih akademikov, je gotovo opazil, da je med njimi čimdalje več Hrvatov in Srbov, in to prav posebno na tehniški fakulteti (kjer je montanistični oddelek edini te vrste v vsej naši državi). In tako je prav, ker je ljubljanska univerza ustanovljena za vse naše državljane enakomerno in ne samo za Slovence. Ker pa imajo neslovenski slušatelji že od prej svoje starejše univerze na razpolago, kaže dejstvo, da se obračajo navzlic temu vendar le v Ljubljano, na neko zaupanje do ljubljanske univerze, da bodo dobili baš tu za svoj izbrani poklic primerne izobrazbe. Glede dalmatinskih pravnikov govori vsekakor tudi še ta moment za obisk ljubljanske univerze, da se tu uče baš tistega prava, ki velja Dalmaciji in Sloveniji kot skupno pravo.

2. Zanimiv pojav, ki ga statistika kaže, je tudi ta, da število slušateljev v poletnih semestrih v primeru z zimskimi redno za nekaj odstotkov pada. To si moremo le tako tolmačiti, da slušatelj tokom zimskega semestra, s katerim je akademske študije pričel, uvidi, da z akademsko karijero ne bo nič, bodisi da usahneje gmetni viri, bodisi da se mu zdi študij prenaporen.

3. Med fakultetami sta se juristična in tehnična borili za prvenstvo najjačjega obiska do leta 1922; v letnem semestru navedenega leta pa je prevzela tehnična fakulteta vodstvo in ga tudi obdržala. Dočim se je število slušateljev pravnikov gibalo doslej vedno okrog 350 tako, da je bilo n. pr. že v zimskem semestru leta 1920/21 skoro enako število kakor v zimskem semestru leta 1924/25, vidimo pri tehnični fakulteti v tem pogledu naravnost ogromen porast! Slušateljstvo je narastlo od prvega semestra do desetega za 101%. Mislimo, da temelji pri pravnikih nekakšna stalnost v številkah na že povdarjenem dejstvu, da prihaja obisk v prvi vrsti krajevno samo za take slušatelje v poštev, ki nameravajo svoj poklic v istem okolišju izvrševati, katerega zakoni so predvsem predmet akademičnega razlaganja. Ti kraji — Slovenija in Dalmacija — pa dajejo prilično vedno enak kontingent akademskega naraščaja. Za tehnično fakulteto pa pridejo vsi tisti momenti v poštev, ki smo jih že navedli pri motrenju celokupnega porasta, osobito pa dotok slušateljev iz Hrvaške, Bosne, Srbije, poleg tega pa seveda še nadaljni velevažni moment, da se mladina vedno več in več obrača k študiju za tehnične poklice, kjer si obeta — po navodilih svojih roditeljev in prijateljev — mnogo višjih dohodkov, kakor pa v poklicu na podlagi filozofičnih ali juridičnih študij. Zdi se nam pa, da se utegnejo njihove nade izkazati za — presmele. Gotovo je še mnogo

podjetij z nastavljenici tehnične stroke, ki niso naše gore listi. Ali vprašanje nastane, ali ne bo podmladek prehitro narastel do take množine, da ga bolj polagoma se razvijajča industrija ne bo mogla primerno pospraviti. Kajti starejših, izkušenih sodelavcev stari obrati ne bodo mogli na vrat in nos zavreči, ker bi to pomenilo prevelike gmotne žrtve. Dobrobit tehničnih podjetij zavisi od možnosti uspešne konkurence, zato pa potrebuje stalnih izkušenih moči. Bog ne daj, da bi mislili na odsvetovanje tehničnega študija v obče! Tudi mi se dobro zavedamo, da je naši državi lastna industrija krvavo potrebna in da bo le tedaj v resnici naša industrija, če bomo imeli svoje krvi inženirje, arhitekta, geodete, kemike. Ravno zato pa bi zaklicali vsem tistim, ki se hočejo posvetiti tehničnim strokam, da bo že v nekaj letih odločevala zgolj še strokovna temeljitost in sposobnost, in da naj zato vsi tisti, ki hočejo študirati tehniko »radi boljšega zaslužka«, dobro prevdarijo, ali imajo poleg volje, da bi dobro zaslužili, tudi resnično za tehnično stroko potrebnih talentov.

4. Glede ostalih treh fakultet, filozofične, medicinske in teologične naj z narodnogospodarskega stališča pokažemo na precejšno stalnost filozofičnega podmladka, na rahlo padanje števila medicincev in pa na mal, pa skoraj dosleden porast teologov. Za filozofe pridejo najbolj idealni poklici v poštev. Zdi se, da je baš za to precej slušateljstva od najvišje številke v letu 1922 odteklo na — praktičnejše poklice in da je za to skupno število filozofov odtlej padalo. Glede medicincev bi pričakovali baš iz vidika, da se slušateljstvo obrača k praktičnim poklicem, — krepkega porasta. V resnici pa vidimo rahlo padanje. Vzrok temu dejstvu je pač nevarnost, ki preči ljubljanski medicinski fakulteti, da jo ob tej ali oni priliki iz političnih vzrokov ukinejo. Seveda vsak budžetni zakon bi smel kot nov zakon razveljaviti prejšnji zakon, s katerim je bila medicinska fakulteta ustanovljena. Ali tako postopanje ne bi bilo vredno pravne države. Če je potreba medicinske fakultete podana (in to je narodna skupščina pred kratkim časom z zakonom potrdila!), pa če je fakulteta odtlej izpolnjevala svojo nalogo z znanstvenega stališča (in to potrjujejo tudi tuje medicinske fakultete, na katere prihajajo slovenski medicinci z ljubljanske!), potem naj bi se ljubljanska medicinska fakulteta, ki obstaja itak le iz dveh letnikov, pustila v miru, dokler ugodnejše prilike same ne nanesejo, da se bo mogla razširiti v popolno fakulteto.

Glede teologične fakultete, ki kaže kakor že rečeno, rahel porast, bi le omenili, da se nam zdi nekakšen barometer za presojo narodnogospodarskega stanja našega naroda. Če gre kmetiškemu stanu, ki je glavna sestavina našega naroda, dobro, gredo kmetiški sinovi z večine študirat tisti laični poklice, kamor jih vleče lastni okus, ali pa ostanejo sploh doma. Mislimo, da se ne motimo, ako čitamo iz statistike slušateljev teologov, ki prihajajo kakor znano, skoraj izključno iz kmetiškega miljeja, da se našemu kmetu ne godi več tako dobro, kakor n. pr. v prvih dveh, treh letih po prevratu, prav gotovo pa ne bolje!

5. Splošni porast slušateljstva je dejstvo, ki nas more veseliti, prvič, ako vidimo, da isto slušateljstvo ne poseča univerze brez koristi za znanje in znanstvo; drugič, ako moremo po pravici pričakovati,

da pride po uspešno končanih vseučiliških študijah v resnici do dobrega kruha. Kako je s prvo točko na naši univerzi, tega nam nobena statistika še ni razodela. Vendar mislimo, da slušateljstvo, ki prihaja v obče iz manj imovitih krogov, tudi na ljubljanski univerzi vstreza svoji dolžnosti v isti meri kakor slušateljstva na drugih univerzah, da, nagiblujemo se celo k mnenju, da slovenski akademik v pridnosti in umnosti prednjači pred drugonarodnimi slušatelji. Če je pa temu tako, potem se bojimo, da se pojavi v kratkem neizogibna posledica — preobilica duševnega proletariata. Kdaj pride do tega, tega se ne da točno povedati, ali da bo vsaj nastanitev v službah v Sloveniji prav kmalu nemogoča, o tem ne more biti prav nobenega dvoma. Mi bi le želeli, da bi se slovenski akademski naraščaj razgrnil po vsej naši državi in si v konkurenčnem boju s hrvatsko in srbsko akademsko izobraženo inteligenco priboril najodličnejše mesto!

Ta želja pa narekuje osobito pažnjo na — ženski akademski naraščaj. V tem pogledu naj predvsem prinesemo drugo razpreglednico, ki kaže številke ženskih rednih in izrednih slušateljic. (Teološka fakulteta seveda pri tem ne pride v poštev ter je zato izpuščena.)

Fakult.	sem.	Redne in izredne slušateljice										Skupno število vseh slušateljic									
		letni 1919-20	zimski 1920-21	letni 1920-21	zimski 1921-22	letni 1921-22	zimski 1922-23	letni 1922-23	zimski 1923-24	letni 1923-24	zimski 1924-25	letni 1919-20	zimski 1920-21	letni 1920-21	zimski 1921-22	letni 1921-22	zimski 1922-23	letni 1922-23	zimski 1923-24	letni 1923-24	zimski 1924-25
filozof.	rednih	14	12	12	15	20	28	22	31	29	36	14	25	36	35	33	51	42	57	48	68
	izred.	—	13	14	18	15	23	20	26	19	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
jurist.	rednih	2	5	5	5	5	4	4	8	4	8	2	5	8	7	6	4	4	9	6	9
	izred.	—	—	3	2	1	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
medic.	rednih	6	10	11	13	12	13	12	7	6	9	6	10	11	13	12	13	12	7	6	9
	izred.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
tehn.	rednih	3	3	3	4	5	6	6	8	6	8	3	3	3	6	6	6	6	9	6	10
	izred.	—	—	—	2	1	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupaj	rednih	25	30	31	37	42	51	44	54	46	61	25	43	48	59	59	74	64	82	67	96
	izred.	—	13	17	22	17	23	20	28	21	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Iz te tabele moremo predvsem ugotoviti, da se število ženske akademične omladine od leta do leta stalno dviga. Preračunimo številke odstotkov celokupnega ženskega slušateljstva za vsako leto posebej, da se izognemo različnosti med zimskim in letnimi semestri! Dobimo od leta 1920 dalje (do malega) dosledno naraščanje ženskih slušateljic: leta 1920: 3·2%, leta 1920/21: 4·25%, leta 1921/22: 4·8%, leta 1922/23: 5·6%, leta 1923/24: 6·8%, leta 1924/25: 6·4%. To se pravi, ta čas je še vsak 14. član akademičnega podmladka ženskega spola. Da bi vsa ta (po našem mnenju razmerno prevelika) množica ženskih slušateljic resno delala moškimi konkurenco, o tem imamo opravičene dvome. Med celokupnim številom vseh izkazanih (moških) slušateljev 10.942 je

bilo izrednih 365 ali 3·4%, med celokupnim številom slušateljic 617 pa je bilo izrednih 196 ali 31·6%. Tu nam postane jasno, da skoraj ena tretjina slušateljic že po zasnovi svojih študij ne misli na poklicni študij, kajti brez vpisa kot redna slušateljica se ne more nobena oglasiti k državnim izpitom. Da je število slušateljic, ki študirajo zgolj radi študija, t. j. zastran višje izobrazbe, tako narastlo, to služi našim slušateljicam vsekakor v čast. Pa vendar, če pogledamo tudi samo število rednih slušateljic, ki so dosegle v zimskem semestru leta 1924/25 na filozofični fakulteti 36, na juridični 8, na medicinski 9, na tehniški 8, moramo vsi vendarle prav resno postaviti vprašanje, ali bo večina teh slušateljic, ko absolvirajo fakultete z vsemi predpisanimi izpiti, kos — konkurenčnemu boju z moškimi spolom. Takih poklicov, v katerih bi mogle ženske izključno gospodariti, je bore malo. V vseh drugih pa bo duševni proletariat moškega spola s svojemu spolu lastno brutalnostjo v boju za eksistenco pritiskal ženske konkurentinje ob steno!

Zavedamo se, to priznamo ob koncu te črtice brez ovinkov, da naše številke že po svojem obsegu kratkega razdobja samo 5 let niso zanesljive. Tudi vemo, da bi morali imeti, ako bi hoteli naše ugotovitve dobro podpreti, še drugačno statistiko na razpolago, osobito tako, ki pojasnuje odkod prihajajo slušatelji in kako zaključujejo svoje študije, z uspehom ali brez njega. V tem pogledu bi ne mara kazalo, da bi rektorat ljubljanske univerze v bodoče to delo opravljal na isti način, kot je doslej naznanjal število slušateljcev; vsaj stroški bi s tem ne nastali skoraj nobeni.

Vsekakor pa mislimo, da nudi že to preprosto statistično gradivo, ki smo je mogli po raznih vidikih premotriti, vendar le že precej jasno sliko, da se ljubljanska univerza lepo razvija, da pa baš ta razvoj daje mnogo pomislekov, mami ni spričo sličnega razvoja ostalih univerz v naši državi z narodno-gospodarskega stališča nujno potrebno, da poskrbi država poleg dobre fundacije že obstoječih tehničnih fakultet pred vsem za ustanovitev zemljedelskih in šumarskih srednjih in malih šol, da pride do primernegega odnosa odtoka v tiste struge, ki so najbolj primerne za pretežno agrarno državo. Kajti če ne bo skrbjeno za najintenzivnejše izkoriščanje naših prirodnih bogastev, tičočih v rodovitni zemlji, velikanskih gozdovih in mogočnih rudnikih, tudi za inteligenco, ki prihaja iz univerz, kmalu ne bo prave uporabe.

Ljubljana, 1. svečana 1925.

Kaj sem? — Del neskončnosti. (Lev N. Tolstoj)

Edino strašno na svetu je dolgočasje. To je greh, ki ni odpuščanja zanj. (Oskar Wilde.)

Mi beremo svet narobe in pravimo, da nas vara. (Rabindranat Tagore.)

A. Š.:

Zemlja in mir.¹

Življenje držav in normaliziranje existenčnih pogojev življenja v narodih in med narodi zahteva zagotovitev mirnega razvoja razmer, ustvaritev in ohranitev mirne atmosfere, v kateri se morejo mirno razvijati. Notranji in meddržavni mir narodov je predpogoj življenja z njegovo osnovo dela, stvaritelj pozitivnih vrednot, baza vsakega konstruktivnega dela, opora prava in oče življenske radosti. Sožitje posameznikov v narodu, tako kakor sožitje celih narodov in njihovih organizacijskih pojavov — držav — je možno in prinaša celokupnosti gotov dobiček samo pod pogoji mirnega, modro urejenega razvoja, zavisnega od miru.

Pacifistične teorije, glasno propagirane posebno vselej po velikih vojnih pretresih in grozah, prihajajo k zavedanju potrebe ohraniti mir med narodi z biološkega vidika ali pa gledajo na problem miru s strani altruističnega humanizma z vsemi argumenti, govorečimi o prosveti, kulturi, civilizaciji itd. Toda do pojma pacifizma dospevajo vselej »ex cathedra«, prebujajoč in vedoč človeštvo k miru kot k težko dosegljivemu idealnemu stanju, a toliko bolj zaželjenemu cilju. Prevelika prodornost teh teorij z mesianizmom na eni strani, skoraj nasilna, vrinjena sredstva k vzdrževanju miru, na drugi strani pa odvajajo vendar človeštvo od zupanja tako v dosegljivost cilja, kot v smotrenost in uničljivost sredstev. Mednarodni dogovori, omejevanje oboroževanja, vsa več ali manj znanstvena pacifistična prizadevanja se izkazujejo v kritičnih momentih za preslaba, da bi mogla obvarovati človeštvo pred krvavo in uničujočo rešitvijo njegovih sporov. Eden prvih razlogov je tu dejstvo, da se mirovno prizadevanje opira na teoretično konstrukcijo abstraktnega ideala in da, težeč k ohranitvi življenskih pogojev, prezira življenje samo in njegov brezpogojni zakon.

Želja po miru je tako stara kot človeštvo samo. Volja ohraniti ga se vrača v zgodovini človeštva neprestano: bodisi vtelesena v členu vere o ljubezni do bližnjega, odpuščanju krivice in izkazovanju dobrot neprijateljem ali kot »treuga dei«, dogovorjena med temi, ki so odločevali o življenju in smrti podanikov ali končno v različnih variantah, krasečih dogovore vladarjev narodov. V vseh teh formah kliče in želi vedno človek po miru in njega ohranitvi.

Treba si je pa zapomniti, da mir ni nikaka sladka idila, da ni nekaj, kar bi bilo izven človeka. Mir je stanje, je osredje, kot si ga samo človek — z vsemi svojimi lastnostmi in nagnenji k dobremu in zlemu — ustvari. Ni torej krasna pravljica o raju miru, temveč z neizprosnim samozatajevanjem človeka ustvarjeno stanje — torej nekaj človeku zelo težko vzdrževalnega, nekaj, česar ne dajejo

¹ Prevedeno iz češčine.

bogovi, marveč si mora človek sam s trudom ustvariti in skrbno varovati.

Prepir, vojska je smrt, mir je življenje — a kakor je življenje stalen boj v svrhu ustvarjanja pogojev za njega porajanje in ohranjanje — tako tudi mir.

Našemu stoletju je bila dana na njegovem pragu cela vrsta krasnih epitet: stoletje kulture, vek humanizma, civilizacije in miru. Treuga dej naj bi se ustanovila med narodi, ki so si postavili palačo miru. Vladarji so si vzajemno zagotavljali in uverjali svoje narode o svoji najresničnejši miroljubnosti. Veliki duhovi so se posvečali službi pacifizma. Toda vse to ni zabranilo, da se doktrine mirovnih prizadevanj ne bi izkazale brezpomembne, da se po desetletju osnovanja pacifistične teorije ne bi razblinile prej, nego je človeštvo preživelo peti del tega stoletja kulture in civilizacije.

Vse abstraktno, na čemer je človeštvo hotelo zgraditi stavbo miru, je ogoljufalo.

Znanost, ki je včeraj vodila k razvoju življenja, iznajde jutri najrafiniranejša sredstva smrti. Zrušile so se pacifistične, ob hipotetično strukturo društva naslonjene teze socialistične internacionale, katera ni vzdržala niti enega udarca in se je poklonila vojni. Tej furiji je služila tudi internacionala vere, katera je, verna svoji tradiciji, klicala božji blagoslov praporom obeh vojskujočih se strank. Tako smo videli, kako so bile raztrgane vse vezi, katere naj bi idejno, nad človekom samim, predstavljale nerazrušene vezi miru.

Samo fizična onemoglost človeka (nezadostna hrana, glad, vojne grozote in iz njih izvirajoča živčna razruvanost človeka — demoralizacija) je napravila konec blaznosti velike vojne, o katere podrobnosti ali nesmiselnosti za človeštvo so se prepirali veliki duhovi narodov.

Ni čuda, da se po tem ogromnem trpljenju in prevari oglašajo težnja, postaviti mir na nov temelj in ga podpreti z zanesljivejšimi oporami. Društvo narodov, prizadevanje za demokratično diplomacijo, povzdignjenje važnosti parlamentov v odločanju o miru in vojni, naj služijo demokracijam, zraslim iz vojnih grozot, za oporo miru. Treba pa se je ogibati hib in zmot preteklosti in ne postavljati pojma miru kot dobro, smehljajoče se božanstvo nad človeštvo samo, marveč ga spojiti z resničnim človeškim življenjem, z njegovim trdnim neizprosnim bojem za existenco.

Vojska je bolezen, v širšem pomenu besede fizična bolezen na telesu človeške družbe. Ali se ne zdravi bolni organizem s truda-polno podporo določenega organa, kateri more s svojo kljubujočo naravo bolezen najlepše paralizirati ali celo ustaviti? Ali se ne krepijo v zdravem telesu gotovi organi proti boleznim? Ali se ne vršijo v moderni higijeni gotove varnostne odredbe, da bi mogel organizem kljubovati boleznim?

Gotovo je treba tudi v mednarodnih pacifističnih prizadevanjih pogledati, kateri ud organizma človeške družbe je najsposobnejši kljubovati boleznim vojsk.

F. Veber:

Sokrat.

(Moderna slika iz davne preteklosti.)

Uvod.

Znano je, da spada prikazovanje življenja in delovanja velikih osebnosti med taka vzgojna sredstva, ki pri dovtetni mladini prav redko zgrešijo svoj cilj. Ta uspeh je skoro neizogiben, ako gre za osebe, ki so pri vsej svoji imponujoči višini nam in času, v katerem živimo, duševno vendar tako blizu, da jih moremo umeti in se vanje vživeti, predvsem pa take, ki bi si jih še danes lahko mislili žive in nič manj pomembne. In ker je naša doba morda celó en sam klic po povratku takih oseb, smo naravnost dolžni, da si jih vedno iznova živo predočujemo. Tako duševno predočevanje je včasih večjega pomena, nego bi bil istinit sestanek z osebami enakega kova. Živemu človeku mnogo težje zaupamo nego mrtvemu, ker vidimo na njem predvsem vsakdanje črte, take, ki nimajo opravka z njegovo pravo osebnostjo ali jo celo poljubno zagrinjajo. Šele smrt izbrše vse take črte in nam odkrije drugo plat osebe in to še v posebni meri, če je bila tudi smrt sama le nje končni izraz.

Vse te zahteve izpolnjuje v idealni meri osebnost Sokratova. Dasi je minulo že nad dvatisoč let, odkar je Sokrat umrl mučeniške smrti, živi njegov duh še vedno med nami in njegova veličina postaja tem večja, čim večja časovna razdalja nas loči od njega. Dasi je njegova osebnost tolika, da tare k tlom vsakega, ki živi samo lastni koristi in živalskim svojim nagonom, je ta osebnost vendar zopet tako človeška in nam vsem sorodna, da nam kmalu postane kaj lahko in sladko ji slediti, t. j. uravnati svoje bodoče življenje po razumu in vesti. Sokrat nam je v tem smislu živa priča, da je v življenju »samo eno potrebno« in da bo nam vse ostalo, če le temu zadostimo, samoobsebi »navrženo«. Dasi je končno Sokrat umrl nasilne smrti, nam vendar kratek študij njegovega življenja in časa takoj pokaže, da je tako moral umreti, ker je samo s tem nam slabim dokazal, kako neprimerno vzvišena je človeška narava nad sicer najmočnejšim nagonom po goli ohranitvi samega sebe.

Vse to na Sokratu mora na nas tem silneje vplivati, ako pomislimo, da je živel, mogel in moral živeti v dobi, ki je sicer tako daleč pred našo, pa je vendar imela v bistvu enako duševno strukturo. Če naj omenimo najmarkantnejše poteze naše dobe, kot se javljajo v zasebnem, javnem in kulturnem življenju pretežne večine njenih posameznikov, nam je treba misliti samo na oni sodobni egoizem, ki prešinja vse zasebno in javno življenje in ki mu je popolnoma tuj vsak ozir na drugega in druge skupine, na ono sodobno strankarsko razcepljenost, ki ji je podlaga tisto demonsko stremljenje po goli premoči nad nevednimi masami, brez vsakega ozira na njeno stvarno ter moralno opravičenost, in končno na ono sodobno pojmovanje kulture, ki mu je le-ta samo sredstvo za vsakdanje potrebe človeka in človeških skupin. Slednja črta se prejasno zrcali n. pr. v sodobnem pojmovanju človeške znanosti. Človek je zopet pozabil gojiti znanost radi nje same; postala mu je gola dekla za dosego povsem drugačnih ciljev. In ker so v tem smislu praktično uporabne vsaj na prvi pogled — moderni človek je izgubil »drugi«, finejši »pogled« — le takozvane naravoslovnomatematične vede, ni čuda, da naša doba te vede smatra za edine vede in da kvečjemu s pomilovalnim nasmehom zre na one »čudake«, ki še verujejo tudi v duhovne vede ter so

prepričani, da pridejo samo tem potom tudi prve, realistične, do onega prestola, s katerega jih pehajo njihovi lastni sodobni zagovorniki. Zdaj je tudi popolnoma razumljiv oni sodobni materijalizem, ki pojmuje vse, tudi življenje, samo po golih mehanskih zakonih mrtve vnanje prirode, in oni sodobni relativizem, ki ne priznava nobenih absolutnih resnic, dobro se zavedajoč, da s tem preneha tudi samolasten značaj pravega duhovnega življenja na umskem kakor tudi na moralnem polju.

Vse to je veljalo skoro dobesedno tudi za Sokratovo dobo. Egoizem posameznika, ki mu je kot danes sledila izredno majhna življenska varnost osobito bogatejših, je dobil enako premoč nad ostalim družabnim ustrojem, zavladatale je enaka strankarska razcepljenost, samo imena so bila drugačna, sicer pa se je boril za politično nadvlado v bistvu isti konfesionalizem in liberalizem, konservativizem in demokratizem, nacionalizem in socializem. Popolnoma vzporedno s tem razkosanim stanjem tedanjega človeka je tudi kultura začela postajati samo sredstvo in kot danes se je materijalistični dogmatizem pobratimsko družil z vse duhovno življenje razjedajočim relativizmom. Seveda je vse to imelo tedaj kot danes en skupen izvor, ki ga vsaj na splošno moramo iskati v neurejenem razmerju človeka napram samemu sebi in napram bližnji ter širši svoji vnanji okolici. Tedaj je človek morda prvič izgubil to ravnovesje, lastna duševnost mu je izginila v vesoljstvu vnanje prirode, z duševnostjo vred pa se mu je tudi ideja resnice in pravice razblinila v zgolj relativna pravila družabne konvencionalnosti, ki pa so stvarno — ali da rabim tedanji izraz, — »po naravi sami« brez vsake podlage. Zato pa je stvarno tudi vse »dovoljeno«; o kakršnihkoli absolutnih vrednotah in normah, ki bi se jim naj človeški duh pokoril radi njih samih, ni govora; stvarno ali po naravi ni nobene »avtoritete« ne na umskem ne na moralnem polju. Vse kakor danes in prav danes...

In sredi tega kaotičnega stanja tedanjega Grka, omikanca in neomikanca, se je pojavil Sokrat, steber, na katerem se je razbilo nadaljno razkrajanje človeške duše. Sokrat je odkril samoniklo naravo duševnega sveta napram vnanjemu, s tem pa obenem izkazal in utemeljil objektivno naravo na samonikli duševnosti zgrajenih načel teoretičnega spoznavanja in praktičnega udejstvovanja človeka. Resnično in dobro je postalo zopet v istini, tudi stvarno ali po naravi, resnično in dobro. In kot pravi ter nedosegljivi vzgojitelj samega sebe in drugih Sokrat vsega tega ni samo »učil«, kakor je sploh že v tem oziru preznačilno dejstvo, da nimamo od njega nobene pisane besede. Kar in kakor je Sokrat učil, to in tako je tudi živel in obratno. Predvsem je učil in vzgajal samega sebe, od prvih početkov, ki spominjajo tudi pri njem na nizke in najnižje instinkte povprečnega človeka, do onega vrhunca, ki mu je mogla in morala slediti samo še — smrt. Njegovo učenje in vzgajanje drugih pa je na vseh točkah sovpadlo z njegovim samoučenjem in samovzgojo. V tej Sokratovi strani moramo iskati njegov povsem singularni pedagoški pomen in vsled te strani imajo prav oni, ki menijo, da se pri Sokratu zdi, kot da je z njim pedagoški genij sam posetil našo zemljo.

Že iz vsega rečenega sledi, da je tudi naša doba v istini en sam klic po takim Sokratu, po singularnem duhu, ki naj spravi zopet v red razkosano »moderno« dušo. Ni toliko na tem, da vstane med nami tudi telesni Sokrat, pač da dobe za nas tem večjo moč njegove ideje, predvsem pa njegova kategorična zapoved: Vrnite se zopet k samemu sebi, k lastni notranjosti, kjer boš našel vse,

česar zdaj tako bridko pogrešaš, zato pogrešaš, ker iščeš načela, hkrati pa izpodkopavaš njihov edini izvor! Da pa pride zopet do takega sokratiškega prerojenja nas samih in naše dobe, je pač najbolje, da se z vso ljubeznijo zamaknemo v ono daljno in našim dnevem vendar tako sorodno preteklost, v kateri se je tako veličastno oblikovalo in izoblikovalo Sokratovo življenje. Umesten je torej naš poizkus, podati v sledečih izvajanjih kratek in vendar po možnosti izčrpen oris njegovega dela. V različnih zgodovinskih delih imamo sicer že take orise, v celoti kakor tudi v drobcih razmetane. Največja zasluga gre v tem oziru še vedno klasični filologiji in vzporedni zgodovini antične filozofije. Toda vsi ti tradicijski orisi se ozirajo več ali manj samo na vnanje in eksaktnim filološko-historičnim metodam dostopne podatke o Sokratu, a ne prodirajo do notranjih in intimnih motivov njegovega čustvovanja in stremjenja, dasi je jasno, da nam šele ta notranja ali duševna plat Sokratovega delovanja lahko v pravi luči pokaže tudi vse ostalo na njem in krog njega.

Kako pa naj dospemo do take neposredne duševne slike Sokratove osebnosti, ko jo poznamo in moremo poznati samo v njenih vnanjih efektih? Odgovor na to vprašanje je podan z našim primerjanjem Sokratove dobe z ono, v kateri sami živimo, čustvujemo in stremimo. Spričo orisane psihološke sorodnosti med obema dobama moramo, ako hočemo prodreti do Sokrata samega, motriti njega s stališča lastne dobe, predvsem pa s stališča nas samih, kolikor že naprej čutimo in slutimo, kaj bi nam naj dal ali zopet vrnil drugi in »moderni« Sokrat. Kakor bomo videli, zahteva tako stališče napram Sokratu njegova lastna metoda, ki jo je iz tega razloga sam imenoval »babiško«. Sokrat drugili ni »učil«, temveč le navajal k temu, da so polagoma sami prišli do tega, kar je on smatral za resnično in dobro. Opravljal je v tem smislu v istini posel duševne babice, ki načel nikomur ne vsiljuje, temveč jih le iz njega samega izvaja — kot nekaj, kar je in ostane njegova last. Sokratu se udajati ali protiviti, se pravi, se udajati ali protiviti samemu sebi — in to po neminljivih straneh lastnega duševnega bistva. Zato pa mora tudi pravo razumevanje Sokrata sloneti na istem razumevanju samega sebe. Tudi za nas je Sokrat le ista duševna babica, ki to, kar v nas išče in od nas zahteva, že v nas samih predpostavlja in najde. Če torej hočemo priti do Sokrata samega, moramo predvsem sami že naprej biti polni »sokratiškega« mišljenja in stremjenja. K temu pa nas eruptivno sili prav naša doba.

Tak oris Sokratovega delovanja bo nam prikazal Sokrata samega, kot da bi ponovno tudi telesno vstal med nami, t. j. živega Sokrata. Jasno je, da bodo pri tem marsikateri podatki o njem, ki so jih smatrali za važne, postali stranskega pomena in obratno. Saj nas le tak oris more vesti do Sokrata, kakor je sam živel več nego pred dva tisoč leti in kakor bi sam živel — med nami. Samo tak Sokrat pa nam bo historično pomemben in kulturno potreben. Samo temu glavnemu cilju bo služila tudi ostala, formalna razpredelba našega orisa, kolikor bomo tudi mi najprej morali poseči v dobo pred Sokratom, da najdemo notranje vezi med njim in njegovo preteklostjo, nato podati njegovo ostalo življenje kot ono vnanjo posodo, v kateri se je polagoma izčistilo zlato njegovega nauka, in končno pretresti njegovo zadnjo življensko pravdo, ki je izzvenela v njegovi mučeniški smrti. Samo v tem smislu torej bo tudi naš oris v glavnem obsegal:

1. Sokratove idejne predhodnike,	3. Sokratov nauk in
2. Sokratovo zasebno in javno življenje,	4. Sokratovo smrt.

I. Sokratovi idejni predhodniki.

O naravoslovnih in historičnih razlagi.

Vsak dogodek izvira iz drugačnih dogodkov pred njim; zato se moramo, kolikor hočemo dogodek vsestransko spoznati, predvsem truditi, da nam postane umljiv že po svoji preteklosti. Vendar pa je tu upoštevati načelno razliko med golim naravoslovnim in historičnim razvojem dogodkov. Prvi razvoj je zgolj mehanski, tak, da je poznejši dogodek po vseh svojih straneh neizogibna posledica prejšnjih in da bi točno spoznanje le-teh že samobsebi vključevalo enako spoznanje pristojnega poznejšega dogodka. Tak razvoj velja za vso neduševno, fizično naravo, kar potrjujejo v klasični luči tudi osnovna načela fizike, ki je temeljna in najeksaktnjša veda prav o takem razvoju svetovja, marveč načelo mehanske vzročnosti in načelo ohranitve energije. S prvim načelom izpovedujemo, da slede enakim vzrokom vedno in brezpogojno tudi enaki učinki, z drugim pa še to, da ostane tudi svetovna energija, potrebna za tako mehansko spreminjanje, v celoti vedno in brezpogojno enaka; naj se vrši mehansko spreminjanje v tej ali drugačni smeri, posredno ali neposredno, v krajšem ali daljšem času, vedno ostane nespremenjena količina energije tega spreminjanja, pojmovane kot v njem javljajočega se dela, naj je to delo po vnanji svoji obliki sicer kakršnokoli, n. pr. »mehansko« (premikanje), električno, kemično, termično (toplota) itd. Vsakemu delu, ki na kakršnikoli točki izgine, odgovarja tu na drugi točki količinsko enakovredno delo, ki nastane, in obratno; menjavajo se le vnanje oblike dela, ne pa delo samo. Vse mehansko spreminjanje je v tem smislu golo prelinjanje dela v delo po načelu stroge enakovrednosti nastajajočega dela z izginjajočim ali kratko: fizikalno načelo ohranitve energije je samo količinsko-dinamični izraz omenjenega fizikalnega načela mehanske vzročnosti.

Omenil sem že, da velja tak razvoj za vso neduševno, fizično naravo, torej tudi za takozvane organske pojave. Tudi organska narava, n. pr. naše telo z vsem svojim mišičjem in živčevjem vred sestoji končno samo iz takih snovi, ki jih nahajamo že v anorganski naravi. Še tako podrobno raziskovanje, n. pr. človeškega, živalskega ali rastlinskega telesa najde v njem in na njem zopet samo fizične snovi, kakor dušik, vodik, kisik, natrij itd., in zopet samo fizikalno spreminjanje, kakor premikanje, toplotno žarevanje, kemično in morda tudi električno spajanje ter odbijanje itd. Zato so brez stvarne podlage tudi tisti znani tradicijski pomisleki, češ, da prevevajo organsko naravo vsaj v razvojnem pogledu činitelji, ki jih v anorganskem svetu ni. Ti mislijo predvsem na trojno lastnost organizmov, na njih »samoohranjanje« (potem neprestanega prenavljanja (sprejemanje — izločevanje), na njih »ploditev«, vršečo se na najprimitivnejši stopnji potem samodelitve organizma v več organizmov z analogno strukturo in analognim razvojem ter na njih »regeneracijo«, t. j. sposobnost, nadomestiti več ali manj važne izgube na lastnem ustroju z novimi spremembami (n. pr. tako, da

odrezan ud na novo vzraste). Vsi taki pomisleki pa zato ne smejo veljati, ker nahajamo že v anorganski prirodi nebroj takih prikazni, ki jih spričo njih elementarnega značaja smemo in moramo smatrati za v bistvu istovrstne predstopnje orisanega organskega razvoja, in da je torej tudi ta samo d o z d e v n o drugovrsten zato, ker je neprimerno manj enostaven (že poedina »celica« je svet záse): tudi ta organski razvoj pa je zgrajen na istih primitivnejših prikaznih anorganske prirode.

Da omenim nekaj primerov za take primitivnejše prikazni, spominjam že z Wundtom na samoohranjevanje kapljice pótém analognega samoudejstvovanja napram motečim mehanskim vplivom, v velikem pa na ves solnčni sistem ter njega še veličastnejše samoohranjevanje napram ostalim nebesnim sistemom, dalje na analogno in pótém kemičnega sovplivanja takozvanih »fermentov« vršečo se samodelitev različnih »pclimernih« kemičnih spojin v več enostavnejših členov iste vrste, v velikem pa zopet na astrofizične cepitve planetaričnih mas, kojih produkti ali trabanti tvore s svojimi planeti sovrstne manjše nebesne sisteme, sorodne z materinskimi itd. Takih in podobnih prikazni je nebroj in za vse veljajo ista načela orisanega mehanskega razvoja. Vse to pa zadostno priča, da ni bistvene razlike med anorgansko in organsko prirodo, ozir. da je tudi vsa organska priroda s a m a zopet sistem le fizičnih (»mehanskih«, kemičnih, termičnih . . .) procesov. Ta sistem se razlikuje od anorganske prirode le po kompleksnejšem značaju svojih neposrednih in posrednih členov, tudi zanj pa veljajo ista temeljna načela zgolj mehanskega, naravoslovnega razvoja. In zopet potrjujejo vse to v klasični luči osnovna načela fiziologije, ki je temeljna in najeksaktnjša veda prav o organskem razvoju. Tudi fiziologija ni nič drugega nego n. pr. fizika in kemija živčevja, tudi za fiziologijo velja osnovno načelo mehanske vzročnosti in ohranitve energije. Predvsem sledi tudi fiziologija načelu, da smemo fizične spremembe, tudi one na in v organizmu, izvajati zopet samo iz fizičnih sprememb, tudi za fiziologa je naprej obvezen znani aksijom načelne sklenjenosti celokupne naravoslovne kavzalne vrste. Sploh je postala fiziologija eksaktna in uspešna šele tedaj in toliko, ko in kolikor je tudi na svojem poprišču, pri raziskovanju takozvane organske prirode radikalno izločila vse take vidike in motive, ki ne soglašajo z osnovnimi načeli celokupnega fizikalnega razvoja.

Prav ta preokret v moderni fiziologiji pa bi bil nemogoč, ako bi organska priroda sledila bistveno drugačnim načelom nego anorganska ali, da povemo isto z drugimi besedami, če bi tudi vse »fiziološko« spreminjanje s a m o ne bilo sicer pač neprimerno manj enostavno in stabilno, končno pa vendar zopet zgolj mehansko, fizikalno spreminjanje. Iz tega razloga je tudi povsem umljivo, da nahajamo in zakaj nahajamo prav v fiziologiji še toliko temnih vprašanj: ta vprašanja gredo samo na rovaš izredne kompleksnosti in labilnosti organskega razvoja, ne vključujejo nikake načelne razvojne razlike med organsko in anorgansko prirodo. V polnem soglasju s tem dejstvom je tudi ves dosedanjí razvoj fiziologije prejasna priča, da spada

med temeljne naloge tudi bodoče fiziologije vedno uspesnejša zgolj fizikalna interpretacija začasno še temnih organskih procesov in da je naravnost idealni cilj vse fiziologije v končnem prenehanju vsake posebne »fiziologije« poleg fizike kot končne edine temeljne vede o mehansko-vzročnem razvoju celokupne, »anorganske« in »organske« neduševne prirode. Vse to pa vendar dovolj priča, da se tudi organska priroda razvija samo po znanih načelih mehanske, fizikalne vzročnosti in da torej v tem oziru med organsko in anorgansko naravo ni razlike. Razvoj anorganske in organske prirode je naravosloven, fizikalen, mehaničen.

V tem stiku je važno, da si ponovno predočimo, kateri je skupen znak vsega naravoslovnega ali neduševnega razvoja. Rekli smo že, da je to načelo fizikalne vzročnosti in ohranitve energije. Ti načeli namreč obenem izkazujejo, da in zakaj je vsak naravoslovni razvoj »mehanski«, t. j. tak, da sploh ni noben »razvoj« v strogem pomenu besede, tak proces, ki bi bil po lastni naravi hkrati kakršnokoli strogo »napredovanje« ali »nazadovanje«, strogo razvijanje v smeri kakršnekoli stroge »popolnosti« ali obratne »nepopolnosti«. Saj je v smislu omenjenih načel reči, da je pri naravoslovnem razvoju vsako poznejše dogajanje samo rezultanta prejšnjih in da ostane tudi celokupno delo tega razvoja vedno enako. V tesni zvezi s tem mehanskim značajem naravoslovnega razvoja je tudi posebna stran naravoslovnega razlaganja, ki je in mora biti vsaj načelno razlaganje brez ostanka, namreč tako izvajanje dogodkov iz dogodkov, ki sovpadajo s totalno redukcijo prejšnjih dogodkov ali vzrokov na poznejše, na pristojne učinke in obratno. Zato naravoslovno razlaganje ne pozna nobenih novih činiteljev, temveč zanj so vse točke naravnega razvoja načelno enakovredne, zato enakovredne, ker je vsaka točka tega razvoja gola mehanska rezultanta pristojne druge točke istega razvoja. Zato je končno tudi popolnoma umljivo, da postaja to razlaganje vedno v večji meri matematično, kar se že sijajno uresničuje v fiziki, kar pa velja vsaj načelno tudi za fiziologijo. Ta značilna stran naravoslovnega razlaganja pa je zopet možna in nujna samo vsled orisanega mehanskega razvoja celokupne neduševne prirode.

Do povsem drugačnih razvojnih činiteljev pa nas vede še tako kratko motrenje vse duševne prirode, namreč kakršnihkoli posameznih subjektov ali jazov (»mene«, »tebe«, »njega« itd.) z vsem njih lastnim doživljanjem, kakor je n. pr. njih tipanje, vohanje, okušanje, slišanje, gledanje, sploh predstavljanje, dalj trditev, zanikanje, dvom, prepričanje, sklepanje, sploh mišljenje, pa tudi vse njih čustvovanje in stremljenje. Že na različnih drugih mestih sem opetovano poudarjal, da duševnih pojavov, subjektov ter njih doživljanj ne smemo zamenjati z ostalo fizično naravo in tudi ne z lastnim »telesom«, torej tudi ne s takozvano organsko naravo. Pri tem sem se doslej opiral več ali manj samo na take posebne znake duševne in neduševne prirode, ki zahtevajo strogo razlikovanje med obema svetoma brez ozira na njih razvoj, in izklesal v tem smislu že analitične ali nerazvojne razlike

med obema svetoma. Prav lahko pa se uverimo, da so med tema svetoma tudi najmanj enakopomembne genetične ali razvojne razlike. Kot začasen primer naj nam služi najsplošnejši prerez duševnega razvoja sicer še tako povprečnega človeka od »rojstva« do »smrti«. Ta razvoj ima predvsem dve plati, pomenjajoč na eni strani neprestano kopičenje vedno novih doživljanj, na drugi pa njih vedno la gljo realizacijo, vse to kot duševni razvoj »navzgor«, recimo do moške dobe, kot isti razvoj »navzdol« pa neprestano krčenje onih doživljanj ter vedno težjo in končno nemožno realizacijo novih, pri čemer je ves ta razvoj enega subjekta kot — e n e i n i s t e s m i s e l n e t e r r e a l n e e n o t e v s e h t e h s p r e m i e m b. Novorojenec doživlja samo nekatere najprimitivnejše občutke ter merda še sledece najprimitivnejših čustev; polagoma pa postaja njegova duševnost bogatejša, dosegajoč končno vso polnost »zrelega« človeka. S tem kumulativnim doživljajskim razvojem, ki se pričinja z maloštevilnimi občutki in se končuje z vsestranski urejeno enoto nepregledne vrste najrazličnejših predstav, misli, čustev in stremljenj, gre popolnoma vzporedno enak kumulativni sposobnostni ali dispoziციjski razvoj istega subjekta, vsled katerega nastopa osobito dvoje: prvič postaja subjekt za doživljanje, ki ga je že imel ali celo opetovano imel, vedno sposobnejši, drugič pa mu na ta način postaja vedno več energije, potrebne prvotno za primitivnejša doživetja, prste za vedno višja nova doživljanja. V eni sami potezi vidimo ta kumulativni doživljajski in dispoziციjski razvoj subjekta recimo pri otrokovem učenju igranja na klavirju. Najprej doživlja lo č e n o poedine tipne, slušne ter vidne občutke, polagoma pa vzraste na temelju takih občutkov njegova višja predstava melodije, ki jo zdaj h k r a t i »bere« raz papir, »igra« na klavirju ter »sliši«, končno pride mladi glasbenik tudi do predstavljanja vse duševne vsebine one melodije ter do nje lastnega izraževanja na klavirju itd. Njegovemu doživljajskemu razmahu odgovarja tudi njegov dispoziციjski razmah: njegova duševna energija, ki jo potrebuje prvotno za proizvajanje primitivnejših aktov, mu postaja polagoma vedno prostejša za vedno višje glasbeno doživljanje itd. Obraten duševni razvoj pa ima samo nasprotno smer, kolikor stopi na mesto orisane doživljajske in dispoziციjske kumulacije sicer prav tako svojevrstna doživljajska in dispoziციjska destrukcija.

Šele zdaj smo pri razvoju v strogem pomenu besede, ki smo ga zaman iskali v vsej neduševni prirodi. Da to uvidimo, moramo le pomisliti, da se vrši ta razvoj na e n e m i n i s t e m s u b j e k t u. Subjektovo doživljanje se po prvi strani tega razvoja večja ali manjša, kar pa tu že načelno ne zahteva nikakega o b r a t n e g a manjšanja ali večanja doživljanj d r u g i h s u b j e k t o v. V istem smislu se po drugi strani tega razvoja večja ali manjša subjektova sposobnost za doživljanje, njegova energija, kar tu zopet že načelno ne teče vzporedno z nikakim obratnim manjšanjem ali večanjem duševne energije drugih subjektov. Sicer pa smo pred enakim rezultatom, četudi ne motrimo subjektov razvoj samo v razmerju z drugimi subjekti, temveč če ostanemo pri istem subjektu samem. Ko se

subjektovo doživljanje večja, ne moremo reči, da nastaja »iz drugega« njegovega doživljanja, zato ne, ker mu tudi tisto »drugo« doživljanje ostaja naprej ohranjeno. Primer. Prvotno sliši subjekt poedine glasove, nato se vzpne tudi do predstavljanja pristojne melodije, do čustvovanja spriču nje itd. Vsa ta razvojno poznejša doživljanja se vrše prav na podlagi razvojno prejšnjih in torej pomenjajo ne samo relativni, temveč absolutni dodatek v subjektovi duševnosti. Takisto absolutno je tudi orisano večanje subjektove doživljajske sposobnosti ali energije. Tudi njenega večanja ne moremo izvajati iz sorazmernega manjšanja pristojne prejšnje ter — itak manjše energije istega subjekta. Prav tako ne velja ugovor, da se večanje subjektove sposobnosti za neko doživljanje vrši pač na račun sorazmernega manjšanja njegove sposobnosti — za drugačno doživljanje. Prvič nahajamo ali vsaj lahko nahajamo subjekte, pri katerih se enakomerno ali harmonično razvojno večajo vse njih sposobnosti, drugič pa nahajamo ali vsaj lahko nahajamo še take subjekte, ki imajo sploh s a m o n e k a t e r e maloštevilne sposobnosti, pa se vsaj po njih tudi naprej razvijajo. V prvem in drugem slučaju se ne izognemo istemu a b s o l u t n e m u večanju subjektove energije (koliko je to večanje v poedinem slučaju, je irrelevantno), ki ga zopet ne moremo izvajati iz nobenega sorazmernega manjšanja kakršnekoli drugačne subjektove energije.

Vse to jasno izpričuje, da smo šele sedaj pred razvojem v strogem pomenu besede, ki se načelno razlikuje od orisanega »mehanskega« razvoja neduševne prirode. Dočim velja za ves mehanski razvoj načelo mehanske vzročnosti in ohranitve energije, t. j. dočim odgovarja vsaki točki mehanskega nastajanja ali izginjanja vedno in brezpogojno druga točka obratnega in enakovrednega izginjanja ali nastajanja, vse to za duševni razvoj ne velja: tu nahajamo nasprotno razvojni činitelj strogega ustvarjanja novih dogodkov in obratnega strogega uničevanja že realiziranih. Duševnost edina se razvija po naravnost protimehanskemu načelu ustvarjajoče sinteze in uničujoče analize. Ta čudovita stran duševnega razvoja postaja še jasnejša, ako pomislimo, da vsa gori omenjena in tem potem pridobljena »višja« doživljanja niso gole sestavine pristojnih »nižjih«, temveč zopet zase e l e m e n t a r n e g a značaja: predstava melodije ni vsota predstav posameznih glasov, temveč zopet elementarno doživljanje, ki one predstave posameznih glasov le razvojno predpostavlja (v nasprotnem slučaju bi slišanje posameznih glasov bilo tudi že »slišanje« pristojne melodije, bi n. pr. »muzikalnost« bila samo znak — »zdravih« ušes); isto velja tudi n. pr. za mišljenje napram golemu predstavljanju, za čustvovanje napram predstavljanju in mišljenju ter za stremljenje napram čustvovanju. To pa nepobitno dokazuje povsem protimehansko ustvarjajočo silo duševnega razvoja »navzgor« ter enako protimehansko uničujočo silo obratnega duševnega razvoja »navzdol«; orisani dispoziციjski subjektov razvoj pa pristopa k temu doživljajskemu kot njegova f u n k c i j s k a , p o s p e š e v a l n a stran. Torej pa je zdaj samoobsebi umevno, da duševnega razvoja tudi z nobenim o r g a n s k i m

razvojem ne smemo zamenjati, ker smo vendar videli, da je tudi ves organski razvoj zgolj mehanskovzročnega značaja. Seveda je organski prirodi na izvestnih točkah, n. pr. na točki človeškega »telesa« prirejena tudi pristojna duševnost, toda končno bistvo te prirejenosti je problem zase, ki prav nič ne tangira zgolj mehanskega razvoja organske prirode na eni strani in nemehanskega razvoja duševne prirode na drugi. Nasprotno lahko na podlagi gornjih izvajanj tudi o tej prirejenosti med organskim in duševnim svetom vsaj formalno toliko rečemo, da gre pri njej za tako posebno razmerje med obema svetoma, ki zase ni ne fizično-mehanskega ne duševno-razvojnega značaja, pa vendar dopušča in zahteva mehansko vzročnost prvega svojega člena, organske prirode, in nemehansko razvojnost drugega svojega člena, pristojne duševnosti.

Iz vsega tega pa sledi, da moramo razlikovati dvojno vzročnost ali kavzalnost celokupnega realnega dogajanja, namreč orisano mehansko kavzalnost, ki ji je podvrženo celokupno anorgansko in organsko dogajanje, ter razvojno kavzalnost, ki ji sledi celokupno duševno dogajanje. S to razliko pa je zdaj v tesni zvezi enaka načelna razlika med naravoslovnim in psihološkim razlaganjem. Kakor smo namreč o naravoslovnem razlaganju vsled mehanske vzročnosti njegovega objekta (neduševne prirode) morali reči, da vsaj načelno je in mora biti razlaganje »brez ostanka«, pa je in mora biti vsako psihološko razlaganje vsled razvojne vzročnosti svojega objekta (duševnosti) že načelno le razlaganje z ostankom. Naravoslovec izvaja ali vsaj naj izvaja prirodne procese po vsem obsegu iz drugih procesov in to v smislu stroge mehansko-matematične ekvivalence med njimi; naravoslovno razložen proces je torej v tem smislu ves, brez ostanka izpeljan iz drugega procesa. Psiholog pa svojih, duševnih procesov že načelno ne more v istem mehanskem smislu izvajati iz drugih takih procesov, iz tega razloga ne, ker se že načelno ne more opirati na nobeno mehansko-matematično ekvivalenco med najmarkantnejšimi točkami duševnega razvoja. Saj so pri tem razvoju kot edinem pravem razvoju vse njegove točke povsem nove točke, točke novega doživljanja, ki nastajajoč ali izginjajoč ne nastaja iz drugega doživljanja in ne izginja v drugo doživljanje, in točke novih, t. j. absolutno večjih ali manjših duševnih energij. Kdor vse to do kraja premisli, pač ne more dvomiti o resničnosti te moje teze: Naravoslovno razlaganje se vrši in mora vršiti po načelu stroge mehanske enakovrednosti posameznih točk celokupnega fizičnega (anorganskega ter organskega) svetovnega procesa, psihološko razlaganje pa se vrši in mora vršiti po bistveno drugačnem principu, namreč po principu razvojne stopnje posameznih točk celokupnega duševnega svetovnega procesa.

Šele zdaj smo tako daleč, da moremo umeti tudi bistveno jedro takozvanega zgodovinskega ali historičnega razlaganja. Doslej smo motrili duševni razvoj samo z vidika posameznega subjekta in s tem odkrili temeljne principe razlagajoče psihologije. Subjekti pa stopajo drug z drugim še v najrazličnejše stike, kot

jih nahajamo n. pr. v obitelji, plemenu, narodu, državi, človeški družbi. Vsi ti stiki pa vedejo zase še do nadaljnjega duševnega razvoja, ki ga več ne proučava psihologija sama, temveč druge vede, kakor zgodovina, sociologija, filologija, narodnostna psihologija itd., ki so vse — historične toliko, kolikor izvajajo sem spadajoče, namreč »socialne« duševne procese iz drugih takih procesov. In če smo že psihološkemu razlaganju načelno odrekli značaj razlaganja »brez ostanka«, tedaj velja to še v višji meri o vsakem historičnem razlaganju. Saj je tudi ves »historični«, t. j. iz najrazličnejših stikov med subjekti izvirajoči duševni razvoj naravnost potenciran psihološki razvoj, ki gre celo preko mej gori načrtanega individualno-duševnega razvoja. Če je že za individualno-duševni razvoj značilna protimehanska sila ustvarjajoče sinteze in uničujoče analize, tedaj velja isto še v neprijetno višji meri za duševni razvoj celokupne družbe, kar nam naknadno zdaj potrjujejo tudi vsi izredni zgodovinski pojavi, kakor vojske in revolucije, z naravoslovno-mehanskega vidika neumljivo nastopanje velikih osebnosti in nenadno gibanje celih narodov, postanek in razvoj jezika, umetnosti, znanosti itd. Tudi vsako historično razlaganje torej je in mora biti razlaganje »z ostankom«, razlaganje, ki se tudi ne more vršiti po principu mehanske enakovrednosti posameznih točk historično-duševnega razvoja, temveč zopet samo po principu njih razvojne stopnje. In sicer je iz omenjenih razlogov prav vsako historično razlaganje — razvojno razlaganje par excellence. Sploh se zdaj vidi, da je psihologija z duševnim razvojem v podobnem razmerju kot fizika z naravoslovnim, historija z duševnim razvojem v podobnem kot fiziologija z naravoslovnim: fizika razlaga elementarne, fiziologija neprimerno kompleksnejše fizične procese, a oboje razlaganje je vsaj načelno razlaganje »brez ostanka«; psihologija pa razlaga elementarne, historija neprimerno kompleksnejše duševne procese, a oboje razlaganje je že načelno razlaganje »z ostankom«.

S tem končnim izdelkom pa smo si pridobili tudi vse načelne vidike, ki so nam potrebni tudi za pravilno historično umevanje — Sokratove osebnosti. Tudi tu bi bila naravnost nesmiselna zahteva, izvajati takorekoč vsega Sokrata kot golo mehansko rezultanto njegove preteklosti in sodobnosti. Taka zahteva bi vsaj načelno bila opravičena le pri telesni Sokratovi strani, pri Sokratovem organizmu, ne pa pri njegovi duševnosti, ne pri — Sokratu samem. Nam pa gre vendar samo za Sokratovo historično osebnost, za — Sokrata. Pri psihološko-historičnem izvajanju Sokratove duševnosti iz njegove preteklosti in sodobnosti pa je potemtakem namestu zopet le gori načelno načrtana razvojna metoda, tako razlaganje, ki se opira samo na duševno-razvojno stopnjo, ki jo je dosegel starogrški duh že pred njim in brez njega: ta razvojna stopnja bo najadekvatnejši in edinomožni — razlog za zgodovinski nastop Sokrata.

(Dalje sledi.)

Reka resnice teče po prekopih zmot. (Rabindranat Tagore.)

Lukian — Anton Dokler:

Petelin ali Mikilove sanje.

(Konec.)

24.

MIKIL. Povej mi, dragi kokot, ko si bil kralj — praviš namreč, da si bil nekdaj tudi kralj — kako ti je ugajal ta način življenja? Tedaj si bil pač gotovo popolnoma srečen, ko si dosegel ta višek vseh človeških željâ?

PETELIN. Dragi Mikil, ne spominjaj me tega; tako zelo nesrečen sem bil tedaj; vsem vnanjim sem se, kakor praviš, zdel srečen, v notranjosti pa me je stiskalo tisoč nadlog.

MIKIL. Kakšne neki? Pripoveduješ namreč čudne in ne povsem verjetne stvari.

PETELIN. Vladal sem ne ravno majhno in rodovitno državo, ki je imela glede množice prebivalcev in lepote mest le malo enakih; poleg tega je teklo skozi njo več plovnihi rek in ob morju je imela dobra pristanišča. Imel sem tudi veliko vojsko, izvežbano konjenico, ne majhno telesno stražo, čedno brodovje, neizrečeno množico denarja, obilo obdelanega zlata, sploh vsega, kar spada k veličastnemu kraljestvu, sem imel v izobilju. Če sem se javno pokazal, me je množica častila in je mislila, da vidi boga; od vseh strani so hiteli, da bi me videli; nekateri so splezali celo na strehe in so smatrali za veliko srečo, če so mogli dobro videti konje pred mojim vozom, mojo obleko, diadem in tiste, ki so hodili pred ali za menoj. Jaz pa, ki sem najbolj vedel, koliko stvari me je v srcu stiskalo in mučilo, sem sicer onim odpuščal njih nevednost, samega sebe pa sem pomiloval in sem se primerjal onim velikanskim kipom, ki so jih izdelovali Fidija, Miron in Praksiteles. Kajti vsak teh je od zunaj krasen iz slonove kosti ali zlata prelepo izdelan Pozejdon ali Zevs, ki drži v desnici strelo, blisk ali trizob; če ga pa pogledaš od znotraj, vidiš samo neke kote, kline, skozi in skozi prevotljene žeblje, bruna in zagozde, smolo, klej in mnogo takih nelepkih reči; o množici mišic in hrčic, ki so se včasih notri vgnezdili, pa nočem govoriti. Prav tako je tudi s kraljevanjem.

25.

MIKIL. Prav nič mi še nisi razjasnil, kakšen klej, hlodi, klini in druge grde stvari kazijo kraljevo dostojanstvo od znotraj; kajti da vse to prepodi onega, ki ga vsi občudujejo, ki nad tolikimi vlada in kateremu se vsi klanjajo, je v resnici čudovito podobno onemu primeru z velikanskim kipom. Kajti čudovito je tudi to; povej mi pa sedaj še kaj o notranjosti ogromnega kipa.

PETELIN. Kaj ti naj najprej povem? Neprestrani strahovi, nemirno vest, posumke, sovraštvo in zalezovanje teh, ki so vladarju najbližji; in radi tega le malo spanja in še to nemirno, tesnobne sanje, zmedene misli in skrbne poglede v bodočnost? Ali ti naj govorim o poslih.

denarnih zadevah, sodbah, vojnih pohodih, zapovedih, pogodbah in računanju? Vsled tega ne more niti v spanju priti do oddiha, ampak mora sam vse to preudariti in imeti tisoč opravkov. Kajti »med tem ko vsi drugi Ahajci spe sladko spanje, se edinemu Atridu Agamemnonu sladki spanec ne bliža, ker tisoč misli v njegovi duši ga vznemirja.«¹⁹ Kreza muči njegov gluhonemi sin, Artakserksa Klearh, ki nabira za Kira najemne čete, Dionizija svak Dion, če se z nekaterimi Sirakužani pogovarja, Aleksandra, če ljudje Parmeniona hvalijo, Perdika pa Ptolemej in Ptolemeja Selevk. Pa tudi to ga vznemirja, če ljubimec le prisiljen pri njem živi, če se kaki ljudje izneverijo, ali če trije ali štiri stražniki med seboj šušljajo. Kar je pa najhujše, da ne more niti svojim najljubšim prijateljem zaupati in se mora vedno bati, da mu pride od njih kako zlo. Kajti tega je zastrupil lastni sin, drugega ljubimec, drugega zopet je zadela slična smrt.

26.

MIKIL. Dosti, dragi petelin, kajti to je strašno. Če je to tako, že rajši sedim sključen pri kopitu in čevljarim, kakor pa bi pil iz zlate čaše na svoje zdravje trobeliko ali mleček. Kajti najhujše, kar se mi more pripetiti, je, da mi šilo izpodrsne, se mi v prst zasadi ter nekoliko prste okrvavi; kralji pa, kakor praviš, niti pri obedu niso varni življenja in so vedno v neštevilnih nevarnostih. In če potem padejo, se jim prav tako godi kakor tragičnim igralcem, ki se nekaj časa šopirijo kot Kekdopi, Sizifi in Telefi s svojimi diademi, meči s slonokostenimi držaji in z zlatoveznimi plašči; če pa kdo izmed njih — in to se pogosto zgodi — napačno stopi in sredi odra pade, nastane med gledalci splošen krohot, če se maska z diademom vred zdrobi, če je prava igralčeva glava oblita s krvjo, njegovi udje pa popolnoma razgaljeni, tako da se pokaže notranji del obleke kot osudne cape in da so čevlji kotornov nelični in nogi neprimerni. Vidiš, predragi petelin, da si me tudi naučil delati primere. Kraljevska oblast se je torej pokazala v taki luči. Kako pa ti je bilo tedaj, ko si bil konj, pes, riba ali žaba?

27.

PETELIN. Predolg bi bil govor o tem in času neprimeren. Toda vobče se mi je zdelo, da nobeno teh življenj ni bilo manj udobno kakor človeško, to pa zato, ker se edino živali drže naravnih poželenj in potreb. Kajti nikdar ne boš videl med konji carinarja, med žabami sofista, med kavkami sikofante, med mušicami kuharja ali med petelini nečistnika itd.

28.

MIKIL. Morda je to resnično, dragi petelin. Vendar pa se ne sramujem ti povedati, kako mi je pri sre. Nikdar se ne morem znebiti poželenja, ki sem ga imel od mladih nog, da bi namreč postal bogat; vedno mi še stoji pred očmi moj sen, ki mi je kazal zlato. Posebno pa me jezi prekleti Simon, ki se špiri s tolikim bogastvom.

¹⁹ Il. 10. 3.

PETELIN. Te bolezni te bom ozdravil in ker je še noč, vstani in pojdi za menoj. Peljal te bom namreč k onemu Simonu in v hiše drugih bogatinov, da boš videl, kako je v resnici ž njimi.

MIKIL. Kako je to mogoče, ko so sedaj vrata zaklenjena? Ali me mar hočeš siliti, da vlamljam v hiše?

PETELIN. Nikakor ne; ampak Hermej, kateremu sem posvečen, mi je dal ta izreden dar: če kdo najdaljše pero mojega repa, ki je zaradi svoje tankosti upognjeno...

MIKIL. Saj imaš dve taki peresi.

PETELIN. Desno torej; če si pustim to radovoljno od koga izdreti, tedaj more odpreti vsaka zaprta vrata in vse videti, samega pa nihče ne vidi.

MIKIL. Prikril si mi, dragi kokot, da si tudi čarovnik. Ako bi mi pa svoje pero le enkrat posodil, bi videl, kako se bo vse Simonovo premoženje v kratkem semkaj preselilo; kajti ako pridem skrivaj k njemu, ga bom prenesel, on bo pa zopet krpal podplate.

PETELIN. Ne, tega ne smeš storiti. Kajti Hermej mi je zaukazal, da moram, če bi hotel kdo s peresom kaj takega storiti, zakričati ter tako učiniti, da ga bodo zasačili.

MIKIL. Tega ne verujem, da bi Hermej, ki je vendar sam tat, drugim kaj takega ne privoščil. Kljub temu pa pojdiva; zdržal se bom zlata, če mi bo mogoče.

PETELIN. Izderi, Mikil, poprej pero. Kaj pa je to? Izdril si mi obe!

MIKIL. Tako je varnejše in tebe bo to manj kazilo, ker ne boš na eni strani repa šepal.

29.

PETELIN. Naj bo! — Ali greva najprej k Simonu ali pa h kakemu drugemu bogatinu?

MIKIL. Ne; k Simonu, ki hoče sedaj, odkar je postal bogat, mesto dvo-zložnega biti četverozložen. — Tukaj so njegova vrata. Kaj pa naj sedaj naredim?

PETELIN. Dotakni se s peresom ključavnice.

MIKIL. Pri Heraklu! Glej, že so odprta vrata, kot bi jih bil s ključem odprl.

PETELIN. Idi naprej! Ali ga vidiš tam brez spanja sedeti in računati?

MIKIL. Da, pri Zevsu, vidim ga sedeti poleg slabe in žejne svetilke. In bled je, ne vem zaradi česa. Popolnoma suh in shuššan je gotovo od skrbi; kajti da bi bil bolan, nisem slišal.

PETELIN. Poslušaj, kaj govori, izvedel boš, zakaj je takšen.

SIMON (s a m p r i s e b i): 70 talentov torej je varno pod mojo posteljo skritih in sploh nikdo jih ni videl; toda onih 16, mislim, je videl konjar Sózil, ko sem jih skrtil pod jasli. Ta človek ima sedaj vedno kaj v hlevu cpraviti, dasi sicer ni posebno skrben in deloljuben. Verjetno je, da so mi že mnogo več pokradli kakor to; kajti odkod bi bil sicer dobil včeraj Tibij tako velike morske ribe? Pravijo celo, da je kupil svoji ženi uhane za celih pet drahem! O jaz nesrečnež! Moje imetje trošijo ti brezbožni ljudje! Pa tudi moji kozarci in čaše niso dovolj

varno spravljene. Vedno se bojim, da ne bi predrli zid in jih pokradli. Premnogi me zavidajo in zalezujejo, najbolj pa moj sosed Mikil.

MIKIL (tiho). Pri Zevsu! Torej sem tvoje baže ter odnašam skledico pod pazduho.

PETELIN. Molči! Lahko bi opazil, da sva tukaj.

SIMON. Najbolje bo, da ne spim in bde vse stražim. Vstal bom in hodil okrog hiše. (Zadene ob kip.) Kdo je tukaj? Vidim te, ti lopov... Pri Zevsu! Ker si steber, naj bo! Vendar hočem svoje zlato zopet izkopati in prešteti; morda sem prej napačno štel. (Izkoplje zlato in ga šteje.) Glej, zopet se je nekaj premaknilo, prav blizu mene. Zopet me oblegajo, vsi me zalezujejo. Kje je moj meč? Če koga zasačim... Hitro zopet zakopljimo zlato.

PETELIN. Mikil, sedaj vidiš, kako se godi temu Simonu. Pojdiva sedaj še h komu drugemu, dokler še to dopušča noč.

MIKIL. O nesrečnež! Kakšno življenje živi ta! Tako naj so bogati moji najhujši sovražniki. Zaušnico mu bom še dal in potem odidem dalje.

SIMON. Ha, kdo me je udaril? Gotovo so roparji, ki me hočejo okrasti.

MIKIL. Le kriči in straži, da boš tako rumen kot tvoje zlato in da se ž njim vred stopiš. — Sedaj pa pojdiva k oderuhu Gnifonu, če ti je drago, ki ne stanuje daleč. Tudi ta vrata so se nama odprla.

31.

PETELIN. Tudi tega, kakor vidiš, njegove skrbi ne puste spati. Tu sedi in preračunava na svojih umazanih prstih svoje obresti in ne ve, da bo moral v kratkem vse to zapustiti ter postati molj ali komar ali pa pasja muha.

MIKIL. Vidim nesrečnega in nespametnega človeka, ki že sedaj ne živi bolje od molja ali komarja. In tako se je tudi ta od samega računanja povsem posušil. Pojdiva k drugemu!

32.

PETELIN. K tvojemu Evkratu, če ti je ljubo. Glej, tudi ta vrata so že odprta; vstopiva tedaj.

MIKIL (vzdihne). Vse to je bilo pred kratkim moje.

PETELIN. Ali še vedno sanjaš o bogastvu? Vidiš li Evkrata samega tako starega moža pod njegovim sužnjem?

MIKIL. Da pri Zevsu! Vidim neko nečistost, pohotnost in nečloveško razuzdanost, v drugi sobi pa njegovo ženo v kuharjevi družbi.

33.

PETELIN. Kako torej? Ali bi hotel poleg vsega Evkratovega bogastva biti tudi dedič takih šeg?

MIKIL. Nikakor ne; rajši gladu poginem. Bes naj vzame njegovo zlato in pojedine; rajši naj sta dva obola vse moje bogastvo, kakor da bi mi sužnji kradli čast in denar.

PETELIN. Sedaj pa se že dan približuje; pojdiva zopet domov; ostalo boš pa drugič videl, Mikil.

ODLOMKI.

K reformi našega šolstva. Dne 23. januarja t. l. se je vršila na vinarski in sadjarski šoli v Mariboru anketa kmetijskih strokovnjakov mariborske oblasti, ki se je pečala z vsemi problemi našega kmetijstva in sestavila tozadevne rezolucije, ki jih je redigiral še poseben redakcijski odbor. Nas zanima predvsem rezolucija o kmetijskem pouku, v kolikor se nanaša na naše šole. Zato jo tu prinašamo: »1. V vseh ljudskih šolah naj se pouk prilagodi za kmetijske potrebe. V ta namen se morajo učitelji primerno usposobljati. V vseh štirih letnikih učiteljsča je uvesti kmetijstvo kot redni predmet, katerega naj poučuje stalni profesor agronom s fakultetsko naobrazbo in večletno prakso. Dokler to ni mogoče, naj se pritegnejo kot predavatelji za poedine panoge strokovnjaki. Za sedaj naj se uvedejo daljši kmetijski tečaji za učitelje na kmetijskih šolah, a za učiteljice na gospodinjskih šolah. Na ženskih učiteljskih naj se uvede gospodinjstvo kot glavni predmet. Izda naj se pomožna poučna knjiga kmetijstva v uporabo ljudskošolskim učiteljem. Ljudskošolske čitanke je spopolniti s primernimi kmetijskimi berili. — 2. Ustanovijo naj se na ljudskih šolah kmetijsko nadaljevalni tečaji, ki bi trajali po pet mesecev skozi dve leti in bi bil ta pouk obvezen za vso kmetjsko mladino. Tozadevno naj o podrobni izvedbi sklepa posebna anketa sporazumno s prosvetnim oddelkom. — 3. Naj se ustanovijo v mariborski oblasti nove strokovne šole. Predvsem naj se čimprej otvori tretja kmetijska šola v Rakičanu v Prekmurju, kjer je že posestvo na razpolago in kredit za učne moči odobren. Nadalje naj se ustanovi enoletna stalna kmetijsko-gospodinjska šola s primernim posestvom za kmečka dekleta. Posebno potrebna bi bila tudi posebna čebelarska šola, ki se naj priključi kmetijski šoli v Št. Juriju ob juž. železnici. — 4. Kmetijsko-gospodinjski tečaji naj se

vršijo v večjem številu po mogočnosti pri vsakem okrajnem zastopu, ki naj v proračunu to predvidijo. Za fanté naj se vrše dva- do tridnevni specialni tečaji za posamezne panoge kmetijstva. — 5. Srednja kmetijska šola v Mariboru naj se spopolni kot znanstveni zavod za vse kmetijske panoge v Sloveniji in naj se zagotovijo za to potrebni krediti. — Z navedeno rezolucijo se v polnem obsegu strinjamo. Želimo samo, da bi se izjavili o tem vprašanju tudi naši šolniki, kar bi znatno olajšalo sestavo v podrobnostih izdelanega konkretnega načrta za reformo našega šolstva. »Mladina« je radevolje na razpolago vsem, ki hočejo pri tem vprašanju sodelovati. Poseben pomen ima to proučavanje šolske reforme ravno sedaj, ko se merodajne oblasti pripravljajo k izvedbi obširne reforme celokupnega našega šolstva. Sicer se bo zopet zgodilo, da bo reforma izvedena brez sodelovanja poklicanih strokovnjakov. Če ne bo potem odgovarjala potrebam naroda in duhu časa, bomo krivi tudi mi sami. Zato upamo, da naš poziv ne bo naletel na gluha ušesa. — Po toči zvoniti je prepozno.

Ukinjenje privatnih trgovskih šol. Borba za zmanjšanje nezaposlenosti kvalificiranih trgovskih nameščencev je sprožila vprašanje ukinjenja privatnih trgovskih šol. Ta predlog utemeljujejo s tem, da producirajo te šole nezadostno izobražene delovne moči ter tako povečujejo nezaposlenost sposobnejših ljudi. Ministrstvo trgovine in industrije je upoštevalo te zahteve ter otvorilo pismeno anketo interesiranih činiteljev, da bi moglo na podlagi dobljenih izjav in predlogov usmeriti svojo naučno politiko. Stavilo je štiri konkretna vprašanja: 1. Ali je pričakovati, da bo ukinitvev privatnih trgovskih šol v resnici zmanjšala nezaposlenost strokovnih trgovskih moči; 2. kakšen vpliv je pričakovati, da bo imelo ukinjenje privatnih trgovskih šol na razvoj našega gospodar-

stva; 3. ali zadostujejo obstoječe trgovske šole, da se vzgoji za naše gospodarske razmere potreben strokovni naraščaj in 4. kako bi bilo treba reorganizirati in razširiti trgovsko šolstvo, da bi se za vse stroke našega gospodarstva vzgojil zadosten naraščaj delovnih sil ter da bi lahko energično nastopili proti vsakemu dotoku delovnih moči iz inozemstva. — Vodstva dvorazrednih državnih trgovskih šol so se izrekla za ukinjenje privatnih trgovskih šol, medtem ko je profesorski zbor trgovske akademije v Ljubljani mnenja, da bi ukinjenje ne imelo bistvenega vpliva na zmanjšanje brezposelnosti, ker te šole posečajo ljudje, ki za druge šole bodisi nimajo zadostne predizobrazbe, odnosno niso mogli dobiti v njih prostora, ki pa imajo kljub temu interes za nadaljno izobrazbo. V tem vprašanju se je vršila pri zvezi trgovskih gremijev v Ljubljani anketa, ki je ugotovila, da privatni trgovski tečaji prekoračijo zašrtani jim delokrog s poučevanjem predmetov, ki jim po naredbi odnosno koncesiji niso bili dovoljeni ter izdajajo izborna spričevala, samo da ustvarjajo konjunkturo za svoja podjetja. Zato je anketa zahtevala, da se ti tečaji omejijo na poučevanje strojepisja in stenografije ter jezikov. Za privatne trgovske šole pa naj se izda koncesija samo tedaj, če se učni program krije z onim državnih šol in če poučujejo le kvalificirani učitelji. — V kratkem se vrši tudi anketa glede vprašanja sprejema absolventov trgovske akademije v Ljubljani na visoko šolo za trgovino in promet v Zagrebu. Z rešitvijo tega vprašanja bo gotovo ustrezno tako naši mladini, ki se hoče posvetiti trgovskim vedam, kakor našim trgovskim in industrijskim krogom.

Omejitev ženskega srednješolskega študija. Listi poročajo, da proučava ministristvo prosvete metode, kako naj bi se omejil srednješolski študij v gotovih strokah, ki izkazujejo že sedaj veliko nadprodukcijo. Zato nameravajo uvesti polaganje izpitov za gotove srednje šole pred

strokovno komisijo. V veliko večji meri pa naj se omeji ženski srednješolski študij. Privatne preparandije naj se polagoma ukinejo, na državnih učiteljskih pa naj se uvede numerus clausus. — Dasi odobravamo stremiljenje ministrstva, da omeji nadprodukcijo v gotovih strokah, vendar nikakor ne moremo odobravati njegovega enostranskega postopanja. Če se omejuje na eni strani študij v gotovih strokah, je treba na drugi strani ustanavljati šole drugih strok, katerih še nimamo ali pa jih imamo veliko premalo. Res je, da vzgojujejo naša ženska učiteljska za naše razmere preveliko učiteljic. Vzrok pa je ta, da nimamo nobene druge pripravne srednje šole za naš ženski naraščaj, zato sili vse v učiteljske. Gimnazija, odnosno realka sta prikrojeni za moški naraščaj in zato večini ženskega spola neprimerni. Tudi nimajo absolventke take srednje šole nobenih izgledov za nadaljevanje njim primernega visokošolskega študija. Pravo, tehnika, medicina itd. zahtevajo večinoma že pri študiju bolj moško naravo, tem bolj pa v konkurenčnem boju praktičnega udejstvovanja. O kaki ženski visoki socialni šoli na primer pri nas ni ne duha ne sluha, ravno tako ne o visokih šolah za žensko obrt. Zato zastopamo odločno stališče, naj se naše ministristvo prosvete bavi sporedno z omejitvijo dosedanjega ženskega študija tudi z ustanovitvijo primernih ženskih šol v drugih strokah, v katere naj se naš ženski naraščaj izobrazuje za življenje. Nikdar pa se ne sme zgoditi, da bi bilo naše ženstvo izločeno od vsake izobrazbe. V tem so poklicane predvsem tudi naše ženske organizacije, da branijo svoje interese. — Ne smemo samo podirati, temveč predvsem zidati!, to je naše geslo. O vprašanju ženskega študija izpregovorimo v eni prihodnih številkih obširneje.

50 letnica akademskega društva »Triglav«. Naše najstarejše akademsko društvo je praznovalo 7. marca v Mariboru jubilej polstoletnega svojega obstoja. Kaj pomeni za naš narod — zlasti v razmerah

pred vojno — 50 letno delovanje akademskega društva, to opisavati zdi se mi odveč. Kdor je poznal življenje naše mlade inteligence na tujerodnih univerzah, v centrih nam sovražnega gospodujočega naroda, le ta bo znal primerno ceniti delo, ki ga je vršil »Triglav« v narodno-obrambnem delu slovenskega naroda. — Ustanovljen leta 1875. v sicer nam najbližjem, a lahko trdim, proti nam tudi najzagrizenejšem univerzitetnem mestu Gradcu, je zbiral v svojem okrilju skoro vse slovenske, pa tudi mnogo srbohrvatskih visokošolcev, utrjeval jih v narodnem duhu in bodril k vztrajnosti v boju za našo narodno idejo. Njegovo geslo, ki se še danes blesti na častiljivem praporu: Biti slovenske krvi, bodi Slovencu ponos! je združevalo v sebi vse vzvišene naloge tedanjega slovenskega visokošolskega dijaštva. — Ko se je leta 1906. odcepila skupina visokošolcev vsled notranjega nesoglasja od »Triglava« in ustanovila samostojno društvo »Tabor«, je grozila prvemu ostra kriza, ki jo je pa »Triglav« srečno prebolel. Med vojno je njegovo delo počivalo, kakor je počivalo delo vseh naših kulturnih društev. Takoj po prevratu pa se je »Triglav« preselil iz Gradca v Zagreb, ki je bil tedaj naše najbližje vseučilišče. Kmalu nato je osnovalo društvo svoji podružnici v Ljubljani in na Dunaju. Nameravalo je ustanoviti podružnico tudi v Krakovu, a je ustanovitev preprečila poljska vlada z motivacijo, da se sumi, da je društvo propagator prostozidarske misli. V tem se vidi samo neinformiranost prizadetega činitelja o »Triglavu«. — Proslava petdesetletnice se je vršila na najsijajnejši način. Protektorat je prevzel Nj. Vel. kralj, ki ga je na proslavi zastopal general Stojanović. Ob tej priliki je bil tudi odlikovan društveni prapor z redom sv. Save 3. stopnje. K redkemu jubileju čestitamo »Triglavu« i mi, želeč mu enako uspešnega življenja v drugem polstoletju! Zato mu želimo, da bi se čimpreje uživel v novonastale razmere in spoznal naloge našega dijaštva v sedanji

dobi, ker le to spoznanje zamore roditi za naš narod delo, enako koristno kot narodnoobrambno delo pred vojno. —č.

Učiteljski naraščaj v Mariboru. Človek z veseljem čita poročila o sestankih učiteljskega naraščaja v Mariboru, ki jih pri naša v zadnjem času »Učiteljski tovariš«. Saj nam le-ta jasno pričajo, da se mladina, ki naj stopi v najkrajšem času med narod, da ga uči in vzgojuje, da se ta mladina zaveda svoje bodoče naloge in se zato nanjo tudi vestno pripravlja. Ker pa je današnje učiteljišče vse prej, kakor pa vzgojevališče učiteljev za naš kmetijski narod, zato si je mariborski učiteljski naraščaj sam preskrbel primerna predavanja izven učiteljišča, ki naj mu to veliko vrzel v njegovem znanju vsaj deloma izpolnijo. Naj omenim samo predavanje g. strokovnega učitelja Skale o vzrokih duševne zaostalosti učencev in o pravilnem postopanju z njimi. Dalje predavanje g. prof. Priola o vrtnarstvu, sadjarstvu, vinarstvu, živinoreji, čebelarstvu in sploh o poljedelstvu. Predavanje je bilo združeno s praktičnim demonstriranjem v vinarski in sadjarski šoli. — Končno omenjam še predavanje g. prof. inž. Petkovška o nadaljni samoizobrazbi učitelja za gospodarsko delovanje med kmetijskim ljudstvom. To predavanje je bilo deljeno v pet delov: 1. Državni nauki: agrarna, obrtna, trgovska, prometna, kulturno-gospodarska in socialna državna politika. 2. Gospodarstvo kmeta in njegovi odnošaji napram obrtnikom in trgovcem v državi. 3. Zakonodaja: zboljšanje v kmetijstvu, varstvo polj, živinoreja, davčni zakon. 4. Zadrugištvo: organizacija društev in zadrug (zlasti notranje delo, za katero naj se zanimajo tudi učiteljice!). 5. Kmetijsko spisje. — Učitelj je oni, na katerega se vse obrača. Treba je poglobitve, samoizobrazbe, šola nudi premalo. Da, to je dejstvo, ki se ga morajo zavedati činitelji, ko bodo izvedli reformo naših učiteljišč! Mariborskemu učiteljskemu naraščaju pa iskreno čestitamo in želimo, da tako nadaljuje v korist sebi in celemu narodu. —č.

Grupa S. K. A. Lansko leto se je ustanovilo v Beogradu društvo za Socialno in kulturno akcijo. Jedro tega društva je beograjska akademska omladina. Vpoštevali so realne razmere in potrebe našega ljudstva, ne hlata po različnih utopijah, ampak si je postavila nalogo, povzdigniti kulturno in socialno kmečki stan. To hoče doseči s kulturnim delom med narodom in z ekonomskimi organizacijami kmetov, delavcev in uradnikov. Na to svojo nalogo se vestno pripravljajo. Že v več mestih se je organiziralo S. K. A. Vsak petek ima predavanja in diskusije. Društvo izdaja svoj časopis »Novi pravci«, ki izhaja mesečno. V tem časopisu razvija društvo svojo kulturno in socialno ideologijo. V kratkem pa izide almanah »Generacija pred stvaranjem«. Društvo je nestransko, toda je zelo levičarsko orientirano. O delovanju in programu tega društva bomo še poročali, saj naš list zasleduje končno cilj, pokazati naši mladini nova pota. Naša vas je konservativna, ker so jo konservativno naredili; naša naloga je, da delujemo na to, da izginje greh preteklosti.

Poučna ekskurzija ljubljanskih elektrotehnikov v Italijo. V kratkem priredi Akad. klub elektrotehnikov na ljubljanski tehniški fakulteti za slušatelje zadnjih semestrov poučno potovanje v severno Italijo pod vodstvom predstojnika elektrotehniškega instituta g. prof. dr. tehn. M. Vidmarja. Ekskurzija ima namen seznaniti naše bodoče elektroinženjerje z velikimi industrijskimi podjetji ter ogromnimi vodnimi in električnimi napravami v severni Italiji. Glavna točka te ekskurzije bo industrijski centrum severne Italije — Milan s svojimi neštetiimi tovarnami in tehničnimi zanimivostmi. Foleg Milana si bodo naši elektrotehniki ogledali tudi Turin, ki ima svetovnoznano tovarno avtomobilov, potem Genova, Benetke in Trst. Cela ekskurzija bo trajala približno 14 dni. — Z ozirom na to, da je tudi naša država bogata na vodnih silah, katere bo treba v doglednem času

izrabiti, je za naše elektrotehnike tem važnejše, da si ogledajo velike moderne naprave v severni Italiji. — Hvalevreden je zato sklep Akad. kluba elektrotehnikov v Ljubljani, ki se ni ustrašil velikih težkoč predvsem financijelnega značaja, na katere neizogibno naleti pri izvedbi tega svojega načrta. Upamo, da bo naša javnost to v polni meri uvaževala in pomagala k čimprejšnjemu kritju ekskurzijskih stroškov. E.

Šolska higijena je na naših šolah po mestih in po deželi slabo poznana. V neki srednji šoli v Sloveniji imajo učenci po 40 ur pouka na teden, imajo tudi lepo telovadnico, toda nikake telovadbe! Taka šola ni učilnica, marveč mučilnica. Šola ima tudi kopalnico, ki pa ni v rabi. To so znaki nazadovanja! — V istem kraju so šole, kjer niso bile pobeljene šolske sobe in hodniki že dolgo vrsto let, dočim bi se morale beliti vsako leto. Tudi čiščenje in brisanje prahu je zelo pomankljivo in opazovalec ne vé, ali manjka smisla ali denarja. — Tako čitamo v »Zdravju« — Vprašamo: Ali se zavedajo merodajni faktorji dalekosežnih posledic take brezbriznosti? Kaj nam pomaga ves boj proti tuberkulozi in drugim uničevalcem našega zdravja, če jih pa šola naravnost goji?

»Akademický dům« v Pragi slavi letos v juniju 50 letnico svojega obstoja. Petdeset let plodnega kulturnega in socialnega delovanja za dijaštvo. Ta jubilej je gotovo ugodna priložnost, da poda društvo češkoslovaški javnosti sliko svojega dela in sploh dijaškega življenja v zadnjih 50 letih. Zato priredi Akademický dům v juniju dijaško razstavo, ki bo predvsem dokumentirala lastno delo društva in tudi češkoslovaškega dijaškega življenja, v kolikor je bilo v zvezi z jubilejom. Sporedno s to razstavo se vrši razstava važnejših dokumentov dijaškega življenja sploh. Priprave za razstavo vodi »Všestudentský archiv Akademického domu«, ki se že več let posveča znanstvenemu delu v dijaškem življenju in kate-

remu se je posrečilo zbrati, ohraniti in izdelati važen del dijaške zgodovine. O jubilarantu, njegovem delovanju, kakor tudi proslavi 50letnice, bomo še obširneje poročali.

Svetovni kongres za esperanto v Zenevi. Esperanto si nepričakovano hitro pridobiva tal v praktičnem življenju, predvsem v svetovni trgovini. Od leta 1915. se je vršilo 16 mednarodnih kongresov za esperanto in sicer izključno v esperantskem jeziku. Zadnji kongres se je vršil v Nürnbergu leta 1923. Udeležilo se ga je 38 držav s 3200 delegati. Mednarodnega esperantskega kongresa na Dunaju se je udeležilo celo 43 držav. Leta 1922. je Zveza narodov označila esperanto kot svetovni jezik. Istega leta je zborovala v Zenevi šolskotehnična konferenca, na kateri so delegati 28 dežel priporočili esperantski jezik kot učni predmet na učnih zavodih vseh kulturnih držav. Leta 1923. so v Benetkah izjavili uradni zastopniki 18 veleseljmov, da je esperanto najbolj pripravno, preprosto in gospodarsko mednarodno sporazumno sredstvo. Za esperanto se potegujejo tudi trgovske zbornice, predvsem londonska in pariška. Esperanto pa se tudi že praktično uporablja v mednarodnem prometu, tako n. pr. pri mednarodnih veleseljnih, v trgovskih časopisih in adresarjih tvrdk, kot učni predmet v trgovskih zasebnih šolah, v radioporočilih itd. Letos se vrši v avgustu svetovni kongres za esperanto v Zenevi. Kakor poročajo sedaj listi, se bodo vršila v okviru kongresa tudi vseučiliška predavanja v esperantu, ki jih priredi mednarodna univerza, ustanovljena v Bruslju od Otterlja in Lafontaine-a. Svečana otvoritev bo 31. julija na ženevski univerzi pod vodstvom tamkajšnjega rektorja. Prireditelj bo razdeljena na štiri oddelke, organizira jo J. J. Rousseau in mednarodni esperantski zavod. Sodelujejo pa tudi Društvo narodov, mednarodni delovni urad, svetovno poštno društvo, svetovno brzojavna zveza in mednarodni komite Rdečega križa.

Judovska univerza v Jeruzalemu se nahaja v začetnem štadiju. Iz praktičnih razlogov so ustanovitelji sklenili, da naj služi zavod v početku le znanstvenim raziskavanjem kvalificiranih strokovnjakov. Šele pozneje naj se izroči zavod dijaštvu kot učilišče. S tem nameravajo ustanovitelji priboriti zavodu visoko znanstveno stopnjo, ki je potrebna za uspešno delovanje vseučilišča. Upoštevaajoč razpoložljiva sredstva, ustanovljajo oddelek za oddekom. Sedaj obstojata mikrobiološki in kemični institut, ki tvorita začetek medicinske fakultete. Pripravlja se nadalje ustanovitev institutov za fiziko, matematiko, fiziologijo ter židovski študij z oddelkom za arabsko literaturo in civilizacijo. Ustanovitev humanističnih študijev naj napreduje sporedno z medicinskim in naravoslovnim. Bakteriološki in biokemični institut naj služita predvsem problemu higijene v Palestini. Učni jezik je hebrejski. Večina profesorjev, ki delujejo na zavodu, je Nemcev. Značilno je dejstvo, da so mohamedani in kristjani v Palestini odločni nasprotniki judovske univerze, kar je povzročilo že številne demonstracije. Gotovo bo to vprašanje povod ljute mu kulturnemu boju, ki se bo razvil v bližnji bodočnosti med prebivalstvom Palestine. — Odmev ustanovitve te univerze je odjeknil tudi na zagrebški univerzi. Židovski akademiki so priredili namreč dne 1. aprila o priliki slavnostne otvoritve jeruzalemske univerze proslavo v Zagrebu, katere se je oficijelno udeležil tudi akademski senat zagrebške univerze. Na tej proslavi so židovski akademiki sprejeli spomenico na Jeruzalem, v kateri med drugim omenjajo, da tvorijo poseben narod Jugoslavije. Zato je sklicala nacionalistična omladina (Orjuna in Hanao) dne 5. aprila protestni shod, na katerem je ostro protestirala proti postopanju akademskega senata in obsodila postopanje židovskih akademikov, ki so v Zagrebu tuji in ne poseben narod Jugoslavije. Na Zrinjskega trgu je prišlo celo do malih demonstracij, kjer je posegla

vmes policija in aretirala poljskega žida akademika Löwy-ja, ki je baje insultiral nacionaliste. Pripominjamo, da so zbrali židovski akademiki v Jugoslaviji vsoto 12 milijonov dinarjev za svojo univerzo v Jeruzalemu, česar ne dosežemo vsi Jugoslovani skupaj, da si naše univerze nič manj potrebne denarne subvencije, kakor pa židovska v Jeruzalemu. V tem si lahko vzamemo židovske tovariše za vzgled. Seveda velja isto tudi za naše imovitejše kroge, ki se danes prav malo zavedajo svojih dolžnosti napram narodnim kulturnim ustanovam.

Dijaški parlament Kakor poroča iz Prage »Studentské agrární zpravodajství«, zaseda te dni v Oxfordu prvič po 224 letih parlament, vendar samo dijaški. Nad 700 delegatov, med njimi tudi reprezentanti tujih držav, se je zbralo v starobelem oxfordskem sedežu, da bi tekom enotedenskega zasedanja dokazalo svoje politične zmožnosti. Vsakemu udeležencu je dovoljeno udeleževati se debat. Zelo zanimivo bo zasledovati, kam merijo misli in interesi angleške generacije, ki ravno kar dorašča. — Zasedanje oxfordskega parlamenta je razdeljeno na tri dele. V prvem se bo debatiralo o notranjih zadevah države, drugi del je posvečen zunanji politiki, v tretjem delu pridejo v pretres socialni problemi. Konservativno vlado s premierom Mr. Geoffrey Lloydom iz Cambridge na čelu čaka trdo delo, da ne podleže opozicijskim strankam in to liberalni (univ. London) in labourparty (Oxford). — Žene imajo polno soudeležbo na kongresu, ker reprezentirajo polovico de-

legatov dijakinje. Skupščino tvori torej reprezentativni zbor angleških visokošolcev, v katerem so zastopane vse univerze Velike Britanije brez ozira na spol. Angleški omladini je s tem dana možnost, da pove svoje nazore o metodah vladne politike. Dozdeva se, da bo oxfordski kongres najuspešnejše podpiral »Narodno Unijo« angleških visokošolcev in da bodo tudi ostale dežele posnemale angleške študente v misli sklicanja dijaških parlamentov.

Ljudske kmetijske šole na Češkoslovaškem rastejo kakor gobe po dežju. V šolskem letu 1923/24 je bilo na Češkem 265 čeških in 41 nemških, na Moravskem 74 čeških in 20 nemških, v Sleziji 10 čeških, 5 nemških in 2 poljski, na Slovaškem 78 slovaških, 4 nemške in 1 ruska, v Podkarpatski Rusiji 59 ruskih kmetijskih šol. Vseh dijakov na teh šolah je bilo 29.283 in sicer 14.048 dečkov in 15.235 deklic. — Te številke nam jasno dokazujejo, da se češkoslovaška država zaveda današnjih potreb svojega naroda na šolskem polju.

Listnica uredništva.

Vsled trajne bolezni urednika g. Ivana Albrehta se je izhajanje »Mladine« mnogo zakasnilo. Da bo omogočeno redno izhajanje lista, izvršila se je zato v uredništvu sprememba. — »Mladina« bo izhajala sedaj v dvojnih odnosno trojnih številkah tako, da ne bodo naročniki radi zakasnitve oškodovani; do konca šolskega leta izidejo vse številke.

PROSVETA.

Sodobna nemška lirika. L. 1920 je izšla antologija mladih nemških pesnikov: **Somrak človeštva.** Avtor zbirke, Kurt Pinth, je hotel s tem naznačiti, da ena doba zapada in se obenem svita nov zor. Ali pa se dado iz sto in sto zvezkov, ki so zagledali luč in noč sveta zadnjih 15

let na Nemškem, razbrati skupne težnje in stremljenja? H. E. Jacob pravi v predgovoru svojega zbornika **Verse der Lebenden**, da to ni možno. Svojo nepreobširno zbirko je uredil po zgodovinskem načelu. Pinthus in Jacob pa se strinjata v eni točki: da je današnja nemška lirika

v strašni zmedi. Zgolj obupni krik, klie čutiljivosti, bes upornosti, pa tudi silna ljubav do človeštva. Vsa ta silovita čuvstva so čez nemoč zmešana: romantika je vzor reda napram tej dobi. Od 1900 do 1910 so prevladovala v liriki imena: Stefan George, H. v. Hofmannsthal in Rainer Maria Rilke. Kot učenci Nietzschejevi gojé aristokratsko rahločutnost v sijajni klasični obliki, ponosen individualizem, propovedujejo nov klasicizem, novo renesanco, ne meneč se kdovekaj za življenje, ki je bilo sicer tedaj razkošno v njih domačiji. Tedanji naraščaj, Maks Brod, Georg Heyn (utonil v svojem 25. letu) i. dr. se vračajo k naturalizmu: opevajo ulice velikih mest, zanimajo se za politična in socialna vprašanja. Vračajo se k Heineju, Verlaine-u in Baudelaire-u. Ti trije vplivajo zlasti na činične sprehode Ernesta Blassa po berlinskih arterijah, na erotične kitice Paula Boldta, posebno pa na sarkastičnega zdravnika G. Benna kakor na možato ljubezen Alfreda Wolfensteina. Vojna je vse to podrla. Njenemu vplivu se ni bilo mogoče odtegniti. Vendar pa najboljši pesniki niso najbolj kričali sovražem patriotizem. Okoli 1916 ali 1917 so pričela kliti druga čuvstva. Albert Ehrenstein se bridko pritožuje nad krvoprelitjem, näd omejevanjem svoje osebne svobode, J. R. Berher strelja svoje neurejene anateme, bridke liki boljševiški govori... Začuje se glas Woodrowa Wilsona. Rodi se nada v boljše človeštvo. Franz Werfel, najgloblji med najmlajšimi morda, skuša pomiriti nered v svoji duši z metafizičnim razmišljanjem, ki je prepojeno s krščanskim misticizmom in se hoče raztopiti v neskončnem vesolju, naelektrnem z ljubeznijo. Naivnejši Oskar Loerke bi hotel vase in v svoje pesmi sprejeti vesoljnost. Vsi iščejo Boga in človeka. K tem imenom bi se mogla pridružiti še mnoga druga po l. 1910: Alfred Lichtenstein, ubit 1914 pri Reimsu; Avgust Stramm, † 1915 na ruski fronti; Georg Trakl, ki se je zastrupil 1914. Dalje živeči: Alzačan

Schickele, Stadler in Zech, Heynicke in Rubiner, Zoff in Fuchs itd. A celotni dojem se ne bi predrugal, kajti vsi poznajo iste skrbi, ista hrepenenja in razočaranja. Novega ideala pa še niso našli. Nedostajalo jim je časa, da bi bilo vse v njih dozorelo. Dogodki so se preneglo podili. Prejadrno jih je poglalo iz mira v vojno, iz Wilsonskega pacifizma v prevrat. Kateri veleum bi bil mogel prenesti toliko sunkov? Ali naj jim očitamo mešanico emocij, njih nezmožnost, da bi zadostili svojim in našim sanjam, ali vsaj našli ravnovesje? Ko pa še niso prekoračili svojega 35. leta! — N. K.

Valerij Brusov. Lansko poletje so zelo slovesno praznovali 50letnico tega ruskega pesnika, saj je bil že pred vojno komunist. A nekaj mesecev nato je umrl v Moskvi. Bil je eden največjih sodobnih ruskih pesnikov. Okoli leta 1890. je z Balmontom in Sologubom ustanovil »dekadentsko strujo«. Poleg številnih zvezkov v stihih je dal svojim rojakom tudi nekaj romanov v parnasovskem slogu: *Ognjen angel*, *Žrtvenik zmage*. V verzih, kakor v prozi je bil velik umetnik oblike. Poslednja leta se je zlasti posvetil izdajanju slovstvenih del in je vodil literarni oddelek komisarijata v naučnem ministrstvu.

František Kupka. češkoslovaški mojster, je pred nekaj meseci razstavil lepe umotvore v galeriji La Boétie v Parizu. Med vojno je prvi organiziral češkoslovaške legije. V strelskih jarkih je zbolel, ko pa je okreval, se je zopet vrnil na fronto. Leta 1918. pa je odšel v svojo delavnico v pariški okolici (Puteaux). »Slikarjeva umetnost«, pravi v katalogu, »je v tem, da odene v plastične oblike dogodke, ki se vrše v človeški duši.« Kupka je tudi pesnik.

Cvetko Golar: Vdova Rošlinka. Komedijska v treh dejanjih. Založila Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, Janez Trdinova ulica 8, pri kateri se knjiga tudi naroča. Cena broširanemu izvodu

Din 25.—, lepo vezanemu Din 35.—. — Z »Vdovo Rošlinko« je zagledal luč sveta Golarjev dramatični prvenec. Je pa po vsebini in načinu njenega podajanja tudi prvenec v naši literaturi. S te strani ni literarno obdeloval življenja našega kmetijskega naroda še nobeden naš pisatelj, tem manj pa še v tako dovršeni umetniški obliki, kakor je to storil Golar. — O tej priliki opozarjamo naše dijaštvo, ki sodeluje oziroma vodi podeželske odre, da se je pisatelj na prošnjo založništva odrekel pravicam uprizoritve za kmetijske odre, ki so torej vsake uprizoritvene pristojbine prosti.

Miha Maleš: 10 grafik v reprodukcijah. Samozaložba. — Miha Maleš se je prvič pojavil v javnosti na razstavi »Groharja« v Mariboru. Pozneje je študiral v Zagrebu in na Dunaju, sedaj pohaja specialno grafično šolo prof. Brösseja v Pragi. —

Tej zbirki se že pozna vpliv šole, vendar ne najdemo v njej enotnega sloga. Tudi opazamo vpliv češke erotične revije »Eros«, pri kateri Maleš sodeluje. Priznati moramo, da je mladi grafik že napredoval, kar nam daje upanje, da dobi naš narod v njem pravega umetnika-grafika.

»Prerod«, glasilo za gojitev treznosti in нравno povzdigo naroda izhaja v tekočem letu s prilogo »Zdravje«. Uredništvo in upravništvo v Ljubljani, Poljanski nasip 10. — List prinaša v prvem delu zanimive in poučne članke o posledicah alkoholizma in o boju zoper to zlo, ki zlasti med nami Slovenci zahteva toliko žrtev. V prilogi »Zdravje« pa obdeluje splošno higijeno, razne bolezni, njih vzroke ter zatiranje istih itd. — List je našemu narodu prepotraben, zato ga toplo priporočamo.

ŠALA IN ZABAVA.

1.

Iz kraja A odideta istočasno zrakoplov in avto v kraj B, ki je oddaljen od kraja A 100 km. Zrakoplov vozi s hitrostjo 100 km, avto s hitrostjo 50 km na uro. Ko dospje zrakoplov v kraj B, se vrne avtu nasproti. Ko se z avtom sreča, se zopet vrne v kraj B, od tu gre zopet avtu nasproti in to ponavlja toliko časa, da dospeta končno oba istočasno v kraj B. Koliko kilometrov je prevozil zrakoplov?

2.

Vzemi štiri vžigalice in jih postavi tako, da dobiš rimsko številko VII. Katero vžigalice (a samo eno!) in kako moraš sedaj premakniti, da dobiš vrednost 1?

3.

Nekdo kupi pri trgovcu obleko za 800 dinarjev in dá trgovcu 1000dinarski bankovec. Ker nima trgovec dovolj drobiža, stopi k sosеду, menja bankovec in vrne kupcu 200 dinarjev. Naknadno se ugotovi,

da je menjani 1000dinarski bankovec ponarejen. Trgovec je sedaj prisiljen vrniti svojemu sosedu, ki mu je bankovec menjal, teh 1000 dinarjev. Koliko škode ima trgovec?

4.

Vrtnar hoče posaditi na svojem sadnem vrtu s površino p jablane v medsebojni razdalji a. Ali jih bo posadil v obliki kvadratov ali enakostraničnih trikotov in zakaj, če hoče kar največ dreves posaditi na svoj vrt?

Rešitev nalog priobčimo v prihodnji številki. Obenem razpisujemo za pravilno rešitev vseh štirih nalog, ki še določljivo uredništvu najkasneje do 10. maja t. l., naslednje tri nagrade:

1. nagrada: Tekoči letnik »Grude«, mesečnika za ljudsko prosveto.

2. in 3. nagrada: Tekoči letnik »Mladine«.

ŠAH.

Na splošno izraženo željo, naj bi »Mladina« imela tudi šahovsko rubriko, se je uredništvo obrnilo na pristojne šahovske kroge, da nasvetujejo uredništvu šahista, ki bi naj prevzel urejevanje te rubrike. Danes že lahko sporočamo svojim čitateljem, da je to vprašanje ugodno rešeno ter da bo s prihodnjo številko prevzel rubriko v urejevanje naš novi »šahovski urednik«. Skušali bomo nuditi čitateljem poleg šahovskih novic in odličnih iger znamenitih mojstrov ter raznih šahovskih problemov sistematično tudi teoretični pouk, ki bo brezdvomno koristil predvsem novincem in pa onim, ki se do sedaj niso bavili s šahovsko teorijo.

Uredništvo.

Šahovski Glasnik. V Zagrebu je izšla 10. t. m. 1. številka mesečnika »Šahovski Glasnik«, ki ga je sklenil izdajati jugoslovanski šahovski savez kot glavno glasilo za šahiste v naši državi. Glavni urednik je zagrebški šahovski mojster Vladimir Vuković, ki jamči s svojo delavnostjo in zanimanjem, da se bo Glasnik vzdržal na višini prve številke. Pri listu sodelujejo dr. Vidmar, Astaloš, Wolf, Emil Kramer, Ovadija, Baneković, Rožič. Vsebina prve številke je sledeča: Svim prijateljem šaha. Vuković: Značenje Kostičeva puta oko sveta. — Dr. Astaloš in Vuković: Novi putovi u daminom gambitu. — Ovadija: Akcija za mač dr. Lasker-Vidmar. Aforizmi. Vuković: Aljehinova zvezda sja! — Iz domačega šahovskega života. — Savezne i klubove vijesti. Iz šahovskega sveta. — Problemi. Vsebina je zelo zanimiva, list je tiskan na finem papirju na 16 straneh. Vsebuje tudi slike Kostiča in Aljehina. Naročnina letno 80 Din. Naroča se: Uprava Šahovskega Glasnika,

Zagreb, Hlica 26 ali Mrzlikar R., tajnik. Ljubljanskega šahovskega kluba, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 4.

Velikonočni šahovski trening - turnir v Ljubljani. Za velikonočne praznike se je vršil v igralnici kavarne »Emona« v Ljubljani zanimiv šahovski trening-turnir, katerega so se udeležili naš šahovski vele mojster dr. Vidmar, mednarodni šahovski mojster prof. L. Astaloš iz Sarajeva, E. Kramer iz Maribora in L. Furlani iz Ljubljane. Oba mojstra sta se dvakrat spoprijela. Prva igra, ki sta jo začela 10. aprila in dokončala 11. aprila, je ostala neodločena in to po 76. potezi. Druga igra, odigrana na velikonočno nedeljo, se je zaključila že po 19. potezi, ker je bila Vidmarjeva zmaga odločena. Medtem ko je dr. Vidmar pri tej igri pokazal v veliki meri svoje mojstrstvo, je bil Astaloš zelo indisponiran. Za to je tudi odpadlo tretje srečanje mojstrov, ki je bilo napovedano za velikonočni pondeljek. V naslednjem priobčujemo drugo, krajšo igro, odigrano na velikonočno nedeljo.

Beli: dr. Vidmar: Črni: prof. Astaloš:

1. d2—d4	d7—d5
2. e2—e4	e7—e6
3. e2—e3 ¹⁾	Sg8—f6
4. Sb1—c3	e7—e6 ²⁾
5. Sg1—f3	Sb8—d7
6. Lf1—d3	d5×e4
7. Ld3×e4	b7—b5 ³⁾
8. Lc4—d3	a7—a6
9. 0—0	e6—e5
10. Dd1—e2	Lc8—b7
11. Tf—d1	Dd8—c7 ⁴⁾
12. Le1—d2	Lf8—d6 ⁵⁾
13. Ta1—c1	Dc7—b6 ⁶⁾
14. Ld3—b1	0—0
15. d4×e5	Sd7×e5 ⁷⁾
16. e3—e4 !!! ⁸⁾	e6—e5 ⁹⁾
17. Ld2—e3 ¹⁰⁾	Sf6—g4
18. b2—b4	Sg4×Lc3
19. De2×e3 ¹¹⁾	črni se vda.

Obleka

moška, iz pristnega češkega ševijota in fina dunajska konfekcija 660 Din, fina damska volnena obleka 240 Din, damski plašč 450 Din, fantovska obleka 75 Din, dekliška obleka 50 Din razpošilja veletrgovina R. Stermecki, Celje, št. 46. Ilustrovani cenik s čez 1000 slikami se pošlje vsakemu zastoj, vzorci od sukna kamgarna in razne manufakturne robe pa samo za 8 dni na ogled. Kdor pride z vlakom osebno kupovat, dobi nakupu primerno povrnitev vožnje. Naročila čez 500 Din poštnine prosto. Trgovci engros cene.

Veletrgovina
kolonijalne in špecerijske robe
IVAN JELAČIN

Ljubljana

**Zaloga sveže pražene kave, mletih dišav
in rudninske vode**

————— Točna in solidna postrežba! —————

Zahtevajte
cenik!

Zahtevajte
cenik!

za
dame
gospode
in otroke

O. Bernatovič
LJUBLJANA
MESTNI TRG ŠT. 5

Od dobrega
najboljše:
narejene obleke
dežni plašči
kožuhovina
trikotaža
klobuki
l. t. d.

ZA IZVRŠITEV VSEH V
TISKARSKO STROKO
SPADAJOČIH DEL SE
TOPLO PRIPOROČA

TISKARNA MERKUR

LJUBLJANA, SIMON
GREGORČIČEVA UL.

TELEFON ŠT. 13 TELEFON
ŠT. 552 ŠT. 552

TISKA KNJIGE, ČASO-
PISE, CENIKE, LETAKE,
VSE TRGOVSKE TER
URADNE TISKOVINE

== LASTNA ==
KNJIGOVEZNICA
